Христо Андонов — Полјански

П. АРГИРИЈАДЕС ЗА БАЛКАНСКАТА КОНФЕДЕРАЦИЈА И РЕШАВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ

РЕШАВАЊЕТО на македонското прашање преку реализирање на една балканска конфедерација се поставувало мошне одамна. Тоа, особено се актуелизирало по шеесеттите и седумдесеттите години од XIX век, кога се агитирало и биле предложени повеќе планови и проекти и биле направени обиди за разрешување на овој, за времето, „гордиев јазол" на балканската политика. Меѓу бројните обиди спаѓал и потфатот на францускиот социјалист П. Аргиријадес, кој се ангажирал да ја пропагира идејата за балканска конфедерација и преку неа да го реализира решавањето на македонското прашање. Неговиот потфат предизвикал изразито внимание сред современиците, а од друга страна тоа има значење за историјата на македонското прашање, а исто така имал и вонредна важност и за разрешување на други горливи проблеми на балканското и другите подрачја во источна Европа и на Медитеранот.

Своите становишта за балканската конфедерација и за решавањето преку неа на македонското прашање, П. Аргиријадес прво ги изнел во „Лигата за балканска конфедерација", а потем и преку организирањето на специјална конференција за балканска конфедерација и натаму преку агитација во печатот и списанија, со ангажирање на истакнати социјалистички мислители, публицисти и новинари, во полза на оваа идеја. За постановката и разработката на поставената кауза придонел и самиот Аргиријадес со своите трудови, а особено со трудот „Македонија", во кој ги изнел суштествените погледи на својот потфат преку балканската конфедерација да го постави на решавање македонското прашање. Токму тој негов вонредно интересен потфат е предмет на нашава работа, со надеж дека тоа претставува само почеток кон натамошно попродлабочено иследување на неговото стојносно дело.

1.

Панагиотис (Пол) Аргиријадес (Paul Argyriadès, 1849—1901) бил роден во Македонија. Образование стекнал во Франција. Од рано се запознал со идеите на социјализмот. Станал приврзаник на идеите на Луј Бланки (Louis-Auguste Blanqui, 1805—1881), чијшто идеал било комунистичкото општество како завршна етапа во општествениот раз-

виток[1]). Тој, како бланкист одиграл улога во развивање на револуционерните традиции и класната свест на францускиот пролетаријат. Со тек на време, тој како и другите бланкисти, станал следбеник на марксизмот.

По завршувањето на правните науки работел како адвокат во парискиот Апелативен суд. Покрај адвокатурата се занимавал со популаризирање идеите на социјализмот и тоа со издавање на списанија и на популарни трудови. Од 1885 г. започнал да го издава списанието: „La Question Sociale”, за социјалистички идеи и револуционерното движење на двата света[1a]), во кое објавил низа статии за социјализмот и комунизмот, за капитализмот и колонијалната политика. Освен тоа, во ова списание објавил и неколку прилога за балканската историја и за народните песни[2]). Тука е и еден краток прилог за Македонија објавен 1885 г.

Видно место сред социјалистите му придава уредувањето на годишникот — „Almanach de la Question Sociale”, списание на меѓународниот социјализам, кој започнал да го издава од 1891 г.[3]). Овдека соработувале А. Бебел, Жан Жорес, Емил Зола и други. Во „Алманах” за 1892 г. бил објавен еден увод на Ф. Енгелс за „Наемниот труд и капиталот” од К. Маркс. П. Аргиријадес го поканил Енгелса и натаму да соработува. Меѓутоа, во едно писмо од почетокот на јули 1892 г. Ф. Енгелс му јавува на П. Аргиријадес дека е спречен да соработува поради работата врз третиот том на „Капиталот”[4]). Во својата преписка Ф. Енгелс честопати се осврнува на пишувањето во „Алманах” и на критичките осврти за некои негови статии[5]).

Во „Алманах” П. Аргиријадес објавувал прилози за низа значајни прашања од научниот социјализам, прегледи за меѓународното работничко движење, осврти за работничкото и социјалистичкото движење и политичката состојба на Балканот. Меѓу нив го издвојуваме неговиот труд „Македонија” објавен 1896 г.

П. Аргиријадес е познат и со своите трудови и популарни публикации од областа на литературата[6]) и на политичката економија. Попознат е неговиот труд: „Оглед за научниот социјализам. Економска критика на капиталистичкото производство”, објавен во Париз 1890 г.[7]) Во трудот Аргиријадес ги изложил научните основи на социјализмот и го докажал неизбежниот пат на човештвото кон комунизмот. Ова негово дело, на

---

[1]) Потребно е да се истакне дека идеите на Луј Бланки воопшто на Бланкизмот имале силно влијание врз некои раководители на македонското ослободително движение и е особено врз Гоце Делчев.

[1a]) La Question Sociale. Revue des Idées Socialistes et du Mouvement Révolutionnaire des deux Mondes. Sous la direction de P. Argyriadès.

[2]) Напр. за Али Паша Јанински — La Dime en Gréce. La Question Sociale 1885, pp. 51—54; за Клефтите и популарните песни во модерна Грција — Les Klephtes et les Chant Populaires de la Gréce Moderne. Ibidem pp. 129—182; и други.

[3]) Almanach de la Question Sociale. Revue Annuelle du socialisme Internationale.

[4]) К. Маркс, Ф. Энгельс, Сочинения. Том 38, Москва 1965, 341.

[5]) Ibidem, 172, 281, 289. Исто во Том 39, Москва 1966, 51, 124.

[6]) Напр. — Le poéte socialiste. Eugéne Pottier, ancien membre de la Commune. Paris 1888.

[7]) Essai sur le socialisme scientifique critiqueé économique de la production capitaliste. Paris 1890.

времето, станало доста популарно во Франција и било преведено на неколку јазици. Тоа било дочекано позитивно од социјалистичката критика. Така, Димитар Благоев по преводот на бугарски на истото дело во 1892 г., напишал позитивна рецензија и ги набележил значајните страни на овој популарен труд за научниот социјализам[8]).

Значно внимание во текот на својата општествено-политичка дејност П. Аргиријадес обрнал на следење и испитување на ситуацијата, приликите и настаните на Балканот. Особено тој се интересирал по македонското прашање, тежнеел да изнајде поволна солуција и тоа во рамките на балканската конфедерација. За таа цел тој развил жива агитација и пропаганда.

2.

Во пропагирањето на идејата за балканска конфедерација П. Аргиријадес се ангажирал веќе од почетокот на седумдесеттите години на XIX век. Отпрвин агитацијата се водела преку „Меѓународната лига на мир" („La Ligue Internationale de la Paix"), која по тоа прашање се произнесла на конгресите во Лозана (1869 г.), во Женева (1876, 1886 г.). Освен тоа, во различни центри биле формирани комитети, со цел да ја пропагираат идејата за балканска конфедерација. Кон еден таков комитет од 1873 година припаѓал и П. Аргиријадес. Тој, со уште двајца, бил ополномоштен да бара за идејата покровителство од Виктор Иго, Луј Блан и Гамбета[9]).

Повторно идејата за балканска конфедерација П. Аргиријадес ја пропагирал во 1885 година. Во една кратка статија за „Македонија" ги изнел пропагандните борби и од друга страна го изнел и податокот дека ред интелегентни луѓе од различни националности на Балканскиот Полуостров се прифатиле со идејата за балканска конфедерација во која требало да влезат оние мали држави кои ја сочинувале Отоманската Империја[10]).

Во 1890 година П. Аргиријадес одново се прифатил да ја пропагира идејата за балканска конфедерација[11]). Меѓутоа, конкретно организационо оформување на сите потфати за поразвиена агитација во полза на балканската конфедерација П. Аргиријадес презел во 1894 година[12]).

Со цел да се сплотат сите дејности во полза на балканската конфедерација во истата 1894 година била основана — „Лигата за балканска конфедерација" (La Ligue pour la Confédération balkanique). За претседател на Лигата бил избран П. Аргиријадес. Лигата имала свој статут,

---

8) Д. Благоев, „Ден" II, кн. 5—6 (септември 1892), 439—444 (Д. Благоев, Съчинения. Т. II. София 1955, 304—309); Исто — Д. Благоев, Съчинения. Т. XX. София 1964, 73, 580; Д. Благоев, Библиография. София 1954, 69.

9) P. L., Le Fédéralisme et la Question d'Orient. — La Revue Socialiste vol. 22 (1895), 205.

10) P. Argyriadès, Macédoine. — La Question Sociale 10. III. — 10. IV. 1885, 88.

11) M. Popović, Die Sozialdemokratie in den Balkanländern. — Neue Zeit XXII/2 (1903—1904), 156; J. Rotchild, The Communist Party of Bulgaria. New York 1959, 208.

12) T. G. Djuvara (Cent projets de partage de la Turquie. Paris 1904, 502 (Споменува дека околу 1875 г. во Париз била формирана една „Лига за балканска конфедерација").

од кој се познати само два члена. Во членот 2 од Статутот се вели дека „Целта на Лигата е да го следи реализирањето на една конфедерација за сите народи на источна Европа и на Мала Азија. „Во членот 3 се наброени државите, кои требало да влезат во конфедерацијата, меѓу кои Македонија и Албанија требало да формираат една слободна и федеративна држава[13]).

Лигата била поздравена и подржана од француските социјалистички раководители. За тоа сведочи и статијата, што по тој повод била објавена во мај 1894 година во социјалистичкиот весник — „La Petit Republique”[14]).

По основањето на Лигата П. Аргиријадес се прифатил да ги пропагира нејзините цели и да стекне подржници за истите. Во главно тој се ориентирал кон социјалистичките кругови не само во Франција, туку и во останатите земји,. Откако добил подршка тој се стремел на овој потфат да му даде меѓународен карактер и тоа со апелирање на соработка за одржување на еден меѓународен собир, на кој и официјално ќе се потврди постоењето на Лигата и еден повисок меѓународен форум ќе ја подржи и ќе ги прокламира идеите во полза на балканска конфедерација. На тој начин се дошло до одржување на еден меѓународен собир, конференција за балканската конфедерација.

3.

Откако сите подготовки биле извршени конференцијата за балканската конфедерација била отворена во салата „Grand—Orient de France” во Париз, на 22 ноември 1894 година. На конференцијата присуствувале видни претставници на францускиот и меѓународниог политички живот, како и претставници на различни балкански народи. На конференцијата претседателствувал Магалес Лима, истакнат португалски социјалист, а покрај него се наоѓале истакнати претставници на Лигата, меѓу кои П. Аргиријадес, како и други еминентни личности.

Конференцијата ја отворил Магалес Лима, кој говорел за значењето на федерацијата, како фундамент на мирот и на прогресот. Тој сметал дека федерацијата била „една идеја по сушност републиканска и социјалистичка, ете зошто-истакнал М. Лима — јас никогаш не сум можел да разберам еден републиканец или еден социјалист, којшто во истовреме не е и убеден федералист”[15]). За аргументирање на своите поставки М. Лима го изнел примерот со САД, Швајцарија, а особено со Бразил. По примерот на последната земја, низ бројните аспекти за воведеното во пракса федеративно уредување, М. Лима извел заклучок, дека „. . . федеративност, тоа е идеалот на мирот и на правдата меѓу луѓето”[16])

Опстоен реферат за целите на конференцијата за балканската кондерација, како и за натамошната дејност околу пропагирањето на самата

[13]) P. L., Op. cit., p. 202.
[14]) T. G. Djuvara. Op. cit., p. 442; J. Rotchild, Op. cit., 208—209.
[15]) P. L., Op. cit., 203.
[16]) Ibidem, 204.

идеја за конфедерација и за решавањето во склопот нејзин на македон ското прашање, поднел П. Аргиријадес[17]).

Во својот реферат П. Аргиријадес ја образложил идејата за балканска конфедерација на различните земји, кои се наоѓале некогаш или во негово време уште биле во состав на Отоманската Империја. Уште во почетокот на рефератот тој категорички нагласил дека „. . . решението на источното прашање преку една конфедерација се наложува на секој просветен ум; не може да се најде едно решение пологично, пополитичко и понаклонето за европскиот мир"[18]).

По воопштените определувања за суштината на источното прашање и за модусите за неговото поволно решавање, П. Аргиријадес аргументирано ја проследува идејата за балканска конфедерација од крајот на XVIII век натаму.

Посебно го нагласува придонесот на Ригас од Фера, кој под влијание на Големата француска буржоаска револуција ги повикувал балканските народи во борба против Турците, а за нивно меѓусебно зближување. Потем, П. Аргиријадес, ја проследува идејата за балканска конфедерација кај француските, италијанските и другите општествено-политички и културни работници. Поврзано со тоа тој ги нагласил и конгресите на Меѓународната лига за мир, кои се изјасниле за реализирање на идејата за балканска конфедерација.

Со тие факти и примери, како и со други, наведени во рефератот, на П. Аргиријадес му служат појасно и поевидентно да го постави аргументирањето за реализирање идејата за балканска конфедерација. Според него, конфедерацијата се наложувала од повеќе причини и дека од нејзиното реализирање можеле да бидат изведени само позитивни заклучоци.

Имено, тој подвлекува дека со конфедерацијата балканските народи и држави би ја сочувале својата независност и автономија. Со неа се гарантирала, смета тој, мирната иднина на народите, а со тоа и европската рамнотежа. Затоа и се наметнувала суштествената потреба источното прашање да се разгледува не од својот локален аспект, туку од општо и европско становиште[19]).

Токму наведеното и аргументираното наложувало, според П. Аргиријадес, да се формира балканската конфедерација, чие реализирање ќе поставило крај на сите непријателства, лакомости и шовинизам.

Кога ги определува стојносните поставки за суштината на идејата за балканска конфедерација и голамата полза од нејзиното реализирање, П. Аргиријадес ја подвлекува целта на конференцијата, а во исто време и на Лигата за балканска конфедерација. Тој смета, дека целта се состоела токму преку пропаганда да се елиминираат напластените предрасуди и непријателства.

---

[17]) Извесни податоци за неговиот реферат изнесуваат: L. S. Stavrianos, Balkan Federation. A History of the Movement toward Balkan Unity in Modern Times. — Smith College Studies in History (North. Mass) Vol. XXVII/1—4 (1941—1942) (1944), 150—151; J. Rotchild. Op. cit., 208—209.

[18]) P. L., Op., cit., 204.

[19]) Ibid., 206.

Освен тоа, П. Аргиријадес смета дека за реализирањето на балканската конфедерација постоеле две пречки. Како прва се јавувала хегемонијата на Султанот, а како втора — македонското прашање. Крајот на султановата владеачка, според него, се наѕирал и тоа било прашање на времето. Турското господство претставувало анахронизам, срам за европската цивилизација. Затоа, смета Аргиријадес, само во конфедерацијата се наоѓал спасот, само така можела да се гарантира автономијата на земјите во Отоманската империја, а со тоа и на европскиот мир

На македонскиот проблем П. Аргири адес му обрнува посебно внимание. Ова прашање тој го разгледува како основа во реализирањето на балканската конфедерација и како значајна поента во разбирањето на балканските народи.

Откако го подвлекува фактот дека Македонија претставувала еден вид минијатурен портрет на Балканскиот Полуостров, тој се задржува на народносниот облик на Македонија, сметајќи дека ја населувале различни народи и народности. Посебно тој ги нагласува претензиите на балканските држави кон Македонија. Со што, според него, Македонија „станала јаболко на раздорот за сите нејзини ревносни соседи"[20]).

Таа констелација во Македонија Аргиријадес ја смета како пречка за реализирање на балканска конфедерација. Но, како срекна околност П. Аргиријадес го зема основањето на македонската револуционерна организација во 1893/94 година, која во својот програм ја поставила автономјиата на Македонија и тоа под „еден федеративен режим, со што се ставал крај на аспирациите на балканските држави")[21].

Покрај гоа, П. Аргиријадес се заложува за преземање на една активна пропаганда во заинтересираните земји, за да се придобие мнозинството од населението, преку што можело да се дојде до реализирање на балканската конфедерација[22]).

По нагласувањето на основните суштествени поставки, како и на значајните принципи на балканската конфедерација, како и предусловите, условит. и пречките за нејзиното реализирање, П. Аргираијадес ја образложил и главната компонента на овој вонредно важен потфат.

Тој смета, дека „во конфедерацијата ќе влезат сите народи, кои денеска ја поседуваат својата номинална индивидуалност и оние, на кои нашиот успех ќе им ја врати егзистенцијата и индивидуалноста, едните и другите можат да се избројат како држави одделени и федеративни"[23]).

Притоа, тој ги нагласува и суштинските принципи на автономијата на секоја држава или област. Според него, автономијата требало да биде полна, т. е. секој поседувал внатрешна самоуправа, додека општите интереси на конфедеративните држави се регулирале по делегатски систем, т. е. од претставниците на секоја од државите, кои имале седиште во Цариград. Тие решавале за осигурување на федеративниот договор, за разгледување и за измирување на меѓусебните конфликти, поставување

[20]) Ibid., 207.
[21]) Ibid., 207.
[22]) Ibid., 207—208.
[23]) Ibid., 208.

силите на конфедерацијата во служба на секоја држава, во случај на опасност за нејзината независност или интегритет[24]).

Потребата од водење на пропаганда П. Аргиријадес уште еднаш ја нагласува во својот реферат. Со неа се придонесувало, идејата за балканска конфедерација да стане „една неоспорна реалност". Од друга страна, тој смета, дека кон позитивното реализирање на таа идеја водел и инстинктот за самозаштита и за независност, потребата за еманципација, благосостојба и слобода. Поврзан со тоа бил и стремежот на човештвото да оди кон социјалниот прогрес и равенство. Секако кон тоа, стоел и стремежот да се уништат националните антагонизми сред балканските народи и со тоа се подготвувал патот за општото братство, односно, можноста во иднина да се реализира идејата за балканска конфедерација[25]).

По Аргиријадес говореле неколку општественици, политичари и културни дејци. Меѓу нив, говорел и Алеман, од името на работничката социјалистичка револуционерна партија. Тој, ја поздравил идејата воопшто за федерацијата, а особено за балканската конфедерација. Тој изнел предлог и ги поканил претставниците на балканските народи да се соберат на конгрес и тоа во Македонија и да ја прокламираат балканската конфедерација[26]).

Социјалистот Е. Вајан се изразил во полза на балканската конфедерација. Таков став зазеле и другите говорници на конференцијата.

На крајот од конференцијата П. Аргиријадес прочитал неколку писма и телеграми, што тој ги добил, од неколку видни политички и културни дејци. Тие по писмен пат се изразиле во полза на остварување на идејата за балканска конфедерација. Во сите тие писма и телеграми провејува мислата за големата полза од реализирањето на таа идеја, а со тоа, како чекор и кон остварување во перспектива на Обединетите држави на Европа[27]).

По читањето на писмата и на телеграмите конференцијата едногласно изгласала резолуција, во која се вели;

„Со оглед на тоа, дека источното прашање се поставува секој десет или петнаесет години пред судот на европската дипломатија;

Тоа е еден вечен метеж за сигурноста на државите и на меѓународните трансакции;

Со оглед на тоа дека тоа прашање, кое е едно од оние, што причинуваат монструозни наоружувања во нашата епоха, наоружувања, кои ги апсорбираат преку буџетите живите сили на нациите;

Со оглед на тоа дека владата на султанот е еден анахронизам и срам за нашата цивилизација; коешто уште еднаш добро се докажа овие дни со ужасните колежи над невините во Ерменија;

Со оглед на тоа дека во овие услови се наложува решавањето на источното прашање;

[24]) Ibid., 208.
[25]) Ibid., 209.
[26]) Ibidem.
[27]) Ibid., 210—213.

Со оглед на тоа дека единственото логично решавање, кое се наложува, како од гледна точка на справедливоста, хуманоста, така и од гледна точка на добро разбраните интереси на европските држави, е во една конфедерација на народите од Балканскиот Полуостров и населението на Мала Азија;

Граѓаните собрани во „Grand-Ortent de France", на меѓународната конференција на 22 ноември, апелираат до печатот на балканските земји и на печатот во сите земји, да ја шират идејата за конфедерација и да поведат кампања во полза на ослободувањето на народите, кои стенкаат уште под ропството на султанот. Тие го ползуваат случајот да ги жигосаат варварските акти извршени скоро од Турците над Ерменците."[28]).

Во прифатената резолуција како основно е нагласен начинот за решавањето на источното прашање, а имено преку реализирањето на балканската конфедерација. Тоа било единствено и можно решавање и тоа од гледна точка на справедливоста, хуманоста, од интересот на европските држави на ова подрачје. Секако тоа било и интерес и неопходност на самите балкански народи, особено на оние потчинети народи кои во она време стенкале под отоманската тиранија. И овдека на видно место е нагласена потребата од водење на организирана агитација и пропаганда, со нагласување, притоа, улогата на печатот, особено на печатот во балканските земји, како двигател на сета акција, во полза на идејата за реализирање на балканската конфедерација.

4

Придржувајќи се до апелот на конференцијата, а истото тоа и самиот го нагласувал често пати во својот реферат, П. Агриријадес по конференцијата се заангажирал да ја популаризира идејата за балканската конфедерација, за разработка на нејзините фундаментални цели. Освен тоа, тоа тој се активирал и во популаризирање и на земјите и народите што уште стенкале под турското ропство. На прво место тој се зафатил да ги популаризира познанијата за својата родна земја — Македонија и да ги набележи основните контури на македонското прашање и модусите за неговото решавање низ призмата на балканската конфедерација. За таа цел тој во својот „Алманах" објавил поопстоен труд под наслов „Македонија". Во трудот ги изнел своите погледи за начинот на решавањето на македонското прашање.

Во трудот П. Аргиријадес на прво место изложува опис на местоположбата на Македонија и ја споредува со Швајцарија и Тирол. Во опишувањето на природните убавини на Македонија повеќе се осврнува на јужна Македонија. За таа цел употребува и примери од античката историја и античката митологија. Ги наведува оние митолошки личности кои пребивале во јужна Македонија. За некои области и места ги цитира мислењата на некои француски патеписци и иследувачи. (Напр. Пуквил, Е. Ренан).

---

[28]) Ibid., 213.

Знатно внимание и простор во трудот П. Аргиријадес одделува на народносната распределеност во Македонија. Смета дека Македонија е составена од повеќе народи и народности. Но смета дека ниедна народност не преовладува над друга. Токму тоа му служи за аргумент да подвлече дека со тоа „. . . е неможна разделбата на македонските провинции и фатално е угнетувањето за другите елементи, ако една од малите држави што спорат за неа: Грција, Бугарија или Србија ја присвојат целата земја исклучувајќи ги другите". Тој, е уште покатегоричен кога ја доразвива својата мисла, дека „. . .малите држави — грчката, бугарската и српската, спорат за приграбување на Македонија, служејќи се со сите видови доказателства: шовинистички и историски, измислени за поткрепа на нивните интереси, при што не се забележува дека ако се базираме на историската правда, побргу Македонија треба по право да ги поседува сите тие земји, кои сакаат да ја голтнат, зашто таа самата порано ги владеела и господарела"[29]).

Наведеното П. Аргиријадес го смета за застарено, но, алудира да се изнајде правилна и вистинска солуција за македонското прашање. Тој лично смета дека „. . .тоа решавање не се наоѓа справедливо ни во дележот на Македонија, тоа ќе биде — истакнува тој —, од друга страна, штета за една таква земја, ни во завладувањето од една од државите, што лакомат за неа, тоа ќе биде несправедливо, но во нејзината целосна независност и во нејзината апсолутна автономија, со една федеративна влада на нејзините провинции и децентрализација и најапсолутна автономија, за да можат комуните можно да дејствуваат на свој начин по однос на образованието и јазикот, кои ќе сакаат да ги воведат по училиштата" — „Со еден збор — нагласува П. Аргиријадес — да се направи една источна Швајцарија во сè еднаква на западната, на која Македонија и е слична по толку работи"[30]).

Во својот труд П. Аргиријадес го ползува случајот да го коментира таканар. „Мелничко" востание од 1895 година, неговите предизвикувачи и последиците од него. Тој не можел да согледа дека зад ова востание се криеле врховистите, кои служеле како агентура на големобугарската буржоазија.

П. Аргиријадес го третира и проблемот на помошта од страна во македонското ослободително дело. За таа „помош" тој прави извесна градација и резерва. Тој вели: „Македонците не можат а да не бидат благодарни спрема оние кои ќе им помогнат во нивното ослободување. Но, не треба — нагласува П. Аргиријадес — помошта на нивните браќа Грци, Бугари или Срби да ги чини ново угнетување, било тоа да е грчко, бугарско или српско"[31]).

Уште понагласено П. Аргиријадес говори за определеноста на Македонците. Тој вели: „Тие сакаат да си останат Македонци, без друг епитет, за да ја сочуваат за себе нивната убава Македонија, нејзе ќе и дадат по ослободувањето од турското ропство— институции, сообразно

[29]) P. Argyriadès, La Macédoine. — Almanach — Pour 1896, 243.
[30]) Ibidem, 244.
[31]) Ibid., 244.

со политичкиот и социјалниот прогрес на нашето време и да се приготват по тој начин за општо збратимување на народите, отколку да ја остават јаболко на раздорот, на омразата, а и дележот на народите, чии интереси за зачувување на прогресот, повикуваат на согласување, љубов и обединување”[32]).

Откако на визионерски начин, а и со придавање интернационалистичка нота, пристапува кон објаснување на македонското ослободително дело, П. Аргиријадес го изведува крајниот заклучок за решавањето на македонското прашање. Тој смета дека „решавањето на македонското прашање преку независност, автономија и федеративен режим се наложува како најсправедливо. Тоа се наложува и за европскиот мир и се наложува исто така за зближување на народите од Балканскиот Полуостров, за соседите на Македонија, чија егзистенција ќе биде осигурена преку основањето на една конфедерација, која ќе ги отстрани опасностите, што можат да се појават од надворешните моќни непријатели”[33]).

Како и во рефератот, така и овдека единствениот модус за решавањето на македонското прашање, П. Аргиријадес го наоѓа во реализирањето на балканската конфедерација. Освен тоа, и овдека со еден визионерски тон подвлекува дека Македонија ќе ја добие својата независност дека е неизбежна пропаста на Турција зашто, како самиот што истакнува, на крајот од својот труд „. . . престапно е да се остави една таква назадничава владеачка, исто така и варварска, која продолжува да угнетува еден народ, толку интересен и толку достоен за слобода. . .”[34]).

5.

Изложувајќи ги суштествените страни на становиштата на П. Аргиријадес по балканската конфедерација и решавањето преку неа на македонското прашање, сиот негов стремеж преку „Лигата за балканска конфедерација” да го пропагира својот потфат, сакаме да извлечеме извесни заклучоци, да набележиме извесни недоследности и да дадеме преценка на неговата позитивна и вонредно значајна иницијатива.

Пред сé, се забележува, како во неговиот реферат, така и во трудот „Македонија”, присуство на низа неопределености, недоизјаснувања и недоследности. Особено има недоследности во разбирањето за националната определеност на Македонците. Тоа се однесува и до третманот за распределбата на јазиците, кое го прави, Аргиријадес според влијанието и ширењето на националистичката пропаганда. Но потребно е инаку да се констатира дека тој не се определил, ниту припаѓал кон некоја националистичка пропаганда. Затоа тој и поентата на конфедерацијата ја презентирал како modus vivendi за македонското прашање. Освен тоа, тој стоел на становиштето дека сите народи и народности во Македонија ја барале нејзината самостојност.

Од друга страна, тој презел иницијатива на широк план да ја пропагира идејата за балканска конфедерација и преку неа да се реши маке-

[32]) Ibid., 244.
[33]) Ibid., 244.
[34]) Ibid., 244.

донското прашање. За тоа говорат апелите до европскиот, особено до францускиот печат, потоа повикот до политичките и културните дејци на балканските држави да ја прифатат и да ја разгласат идејата за конфедерација и за успешно реализирање на целиот тој потфат.

Успехот на самиот потфат за балканска конфедерација и решавање преку неа на македонското прашање зависел од моментната современа констелација на империјалистичките сили во Европа, а и од конкретните политички односи помеѓу балканските монархии. Моментот секако не бил погоден и самите носители не мислеле идејата автоматски да ја остварат. Пред сé заради сé посилното инфилтрирање интересите и сферите на влијание на империјалистичките сили на Балканот, а од друга страна поради разгорештената пропагандна борба на балканските монархии и буржоазии за македонската земја, нивните планови за анексија и асимилација. Сето тоа го осудувал сиот тој грандиозен потфат на неуспех. Со тоа не било можно нејзиното остварување. Но, од важност е поставената идеја на балканска конфедерација. При што позитивен е преземениот чекор на Аргиријадес и на неговите сомисленици. Треба, покрај другото да истакнеме дека оваа крупна иницијатива ја поздравил прогресивниот свет. Пред сé заради тоа, што иницијатори биле социјалистите и што токму нивниот потфат бил подржан од современата социјалистичка мисла.

Објективното согледување на движечките процеси и во развитокот на македонското прашање, можело да се постави само поради тоа што носителите на сиот тој потфат биле претставници на најнапредното во тогашниот свет. Широчината на погледите, визионерството, релациите за перспективите на светлата иднина на човештвото, сето тоа биле атрибути на една евидентна објективност карактеристична за П. Аргиријадес.

Потфатот на П. Аргиријадес преку балканската конфедерација да се реши македонското прашање, иако претставувал само една вонредна иницијатива, е грандиозен. Во времето кога Македонија стенкала во вековното ропство и кога балканските монархии и буржоазии ги кроеле своите освојувачки планови за нејзино разделување и кога македонското револуционерно движење ги правело своите самостојни и самобитни чекори, овој потфат на П. Аргиријадес претставувал редок пример за изнајдување на најприкладно, најавтентично и најреално решение.

Потфатот на П. Аргиријадес не останал осамен. Него го поздравил, на прв план, социјалистичкиот печат. Потоа, наишол на соодветен одглас во литературата.

Сиот материјал од меѓународната конфедерација покрај што бил објавен во „La Revue Socialiste", бил објавен, со вклучување и на трудот „Македонија", во 1896 година во посебна книшка под наслов: „Решавање на источното прашање. Балканската конфедерација"[35]). Во француската периодика биле направени осврти за преземената иницијатива како еден начин за решавање на источното прашање[36]).

[35]) P. Argyriades, P. Lagarde, Solution de la question d'Orient. La Confédération balkanique. Paris 1896.

[36]) Напр. Quelques observations sur un projet d'entente internationale dans les affaires d'Orient. — Revue de droit Internationale Public 1896;

Вонредна важност има потфатот на П. Аргиријадес и во тоа што неговата идеја за балканска конфедерација и преку неа да се реши македонското прашање, ја поздравиле и македонските револуционери. Имено, една група македонски револуционери, под име — „Македонски Револуционерен Комитетски Сојуз" ја издала неговата книшка за „Решавање на источното прашање. Балканската конфедерација" во 1902 година во Габрово[37]). Освен тоа, во уводот на преведената книшка е изразено задоволство од нејзината појава и од тоа дека „. . . започнала да се пробива вистината наоружана со силата на историските факти и со својствената светлина да се раскинат вековните заблуди кои ги оставиле во една конфузна состојба сите следбеници на македонското ослободително дело". И натаму, иако вистината тешко го пробивала својот пат, „ние сме силно уверени — се вели во уводот — дека таа, ако не денес, тогаш утре ќе победи"[38]). Објавувањето на ставовите на П. Аргиријадес од групата македонски револуционери во Габрово е за посебно одбележување. Тоа доаѓа во времето кога Внатрешната Организација сѐ повеќе и повеќе ја зацврстувала својата револуционерна власт во Македонија, кога станала „држава во држава". Ставовите на П. Аргиријадес се објавуваат со цел да се акцентира неговиот објективен третман на македонското прашање, како еден модус за решавањето на овој гордиев јазол.

Потфатот на П. Аргиријадес не останал осамен и во литературата што го третира проблемот на балканската конфедерација. Така, во 1903/1904 година М. Поповиќ разработувајќи ја историјата на социјалдемократијата на Балканот, го наведува потфатот на П. Аргиријадес[39]). Т. Г. Џувара во својата пообемна студија за сто проекти за делба на Турција, на видно место го означува потфатот на П. Аргиријадес[40]). Л. С. Ставријанос во својата мошне студиозна историја на Балканската федерација одделува значаен простор на целокупната иницијатива на П. Аргиријадес[41]). И најпосле Ј. Ротчилд во својата историја на бугарската комунистичка партија говори за иницијативата и потфатот на П. Аргиријадес, наречувајќи го „македонски социјалист[42]).

Сето тоа свидетелствува за значајноста на големиот потфат на П. Аргиријадес да ја презентира и пропагира идејата за балканска конфедерација и преку неа да се реализира решавањето на македонското прашање. Неговиот обид, целокупноста на потфатот, што го презел, само се еден длабоко автентичен фундамент за подоброто и пообјективното разбирање на македонското минато, еден веродостоен патоказ за објективно и научно протолкување на македонското прашање.

---

[37]) П. Аржириадес и П. Лаград, Разрешението на Източния въпрос. Балканската конфедерация. Македония. Габрово 1902.

[38]) Ibidem, 3.

[39]) M. Popovič, Op. cit., 156.

[40]) T. G. Djuvara, Op. cit., 442, 501—502.

[41]) L. S. Stavrianos, Op. cit., 150—151.

[42]) J. Rotschild, Op. cit., 208—209.

* * *

Со цел да се добие веродостоен и покомплексен увид во гледиштата на П. Аргиријадес за балканската конфедерација и за решавањето преку неа на македонското прашање, во прилог — превод и факсимили на оригиналниот текст, ги предаваме материјалите од конференцијата за балканската конфедерација и неговиот труд „Македонија" од 1896 година. Преводот е придружен со коментари.

ПРИЛОЗИ

GONTRIBUTIONS

П Р И Л О Г I—II

П. Л.

ФЕДЕРАЛИЗМОТ И ИСТОЧНОТО ПРАШАЊЕ

П. Аргиријадес

МАКЕДОНИЈА

(П р е в о д)

P. L.

LE FÉDÉRALISME ET LA QUESTION D' ORIENT

P. Argiriadès

LA MACÉDOINE

(T r a d u c t i o n)

ПРИЛОГ I

П. Л.

ФЕДЕРАЛИЗМОТ И ИСТОЧНОТО ПРАШАЊЕ

Смртта на Стамболов[1]), востанието во Македонија[2]), телеграмите, што се публикуваат секое утро во весниците за „ситуацијата на Исток”, го привлекуваат одново вниманието за нестабилната политичка положба на Балканскиот Полуостров.

Сметаме дека е умесно во овој момент да се вратиме на една веќе поминатa конференција, на чијашто важност укажавме пред неколку месеци. Целта на таа манифестација беше да се прокламира неопходноста, во интерес на општиот мир, од една конфедерација, која ќе ги обедини различните балкански народи и ќе ја обезбеди нивната внатрешна слобода и надворешна независност.

Овој собир беше свикан во Grand-Orient[3]) преку грижите на Лигата за балканска конфедерација и со содејство на Меѓународната лига за мир и слобода. Неговото значење е големо и по тенденциите што ги потврди — различните заинтересирани народи имаа свои претставници — и по идеите, што беа прокламирани и кои ние сакаме да ги покажеме.

Еднодушната желба на сите тие собрани луѓе (Грци, Романци, Срби, Бугари, Ерменци, итн), впрочем е јасно определена и изразена во двата члена од статутите на Лигата за балканска конфедерација, на којашто претседателствува нашиот пријател П. Аргиријадес.

Член 2. — Целта на Лигата е да го следи реализирањето на една Конфедерација за сите народи на источна Европа и на Мала Азија.

Член 3. — Тие народи се следниве: 1. Грција со остров Крит; 2. Србија со Босна и Херцеговина; 3. Бугарија; 4. Романија; 5. Црна Гора; 6. Македонија и Албанија, кои ќе формираат една слободна и федеративна држава; 7. Тракија со Цариград, како слободен град и седиште на делегатите од конфедерираните држави; 8. Ерменија и Мала Азија со крајбрежните острови.

---

[1]) Стефан Стамболов (1854—1895), бугарски буржоаски државник; претседател на бугарската влада, 1887—1894. Загинал како жртва на атентат.

[2]) Се мисли на такан. „Мелничко востание” од 1895 г. Ова востание претставувало типична врховистичка провокација. Со него сакале врховистите да подигнат „шум“ во Европа, а задницата била да се инфилтрира врховистичкото, alias големобугарското влијание во Македонија.

[3]) „Grand Orient” (односно „Grand-Orient de France”) — името на салата, зградата, во која се одржал собирот.

* * *

На конференцијата претседателствуваше Магалес Лима[4]) (Magalhaës Lima), истакнат португалски социјалист, директор на „Secolo" од Лисабон, автор на убавата книга за „Иберискатa федерација" („Fédération ibérique"). До него заседоа место господата Ем. Арно (Em. Arnaud)[5]), претседател на Лигата за мир и слободата, М. де Хередиа (M. de Hérédia)[6]), П. Аргиријадес (P. Argyriadés), Луј Макон (Louis Macon)[7]), и Д. Папазоглу (D. Papazoglou)[8]).

Г-н Магалес Лима при отворањето на заседанието се извини дека е должен да се оправда пред присутните за совоето лошо изразување на француски. Меѓутоа, неговиот точен израз го покажа спротивното.

„Во федерацијата, рече тој, се наоѓа вистинскиот фундамент на мирот. Федерирани народи значат солидарни народи. Во современите општества, има два различни видови војни: војната на човек против човекот, причинета од капиталистичката експлоатација и војна на народите против народите, причинета од милитаристичкиот бес. Да се укине војната на човек против човекот, се изискува солидарноста на работниците; да се укине војната на народите против народите, се изискува солидарноста на нациите.

„Ете зошто јас секогаш ја пропагирав во мојата земја ибериската федерација[9]).

„Федерацијата е усовршена, проширена, пространа Република. Да бидеш републиканец и социјалист а да не бидеш федералист, тоа е една контрадикторност, еден апсурд. Федерацијата е една идеја по сушност републиканска и социјалистичка, ете зошто јас никогаш не сум можел да разберам еден републиканец или еден социјалист, којшто во истовреме не е и убеден федералист.

„Во нашето време многу се говори за братството. Само, тоа многу малку се практикува. Федеративната идеја не е ништо друго, во основа, освен израз на човечкото братство, братството во најширока смисла на зборот, која исклучува секоја ограничена идеја, егоистичка, сектантска, шовинистичка. . . .".

Откако го наведе примерот на Соединетите Држави[10]) и на Швајцарија, ораторот укажа на резултатите од федеративноста во Бразил:

„Различните држави, рече тој, ги зголемија своите приходи. Некои дури, како што се Минас и Еспирито Санто,[11]) го направиле се тоа, кое

---

[4]) Магалес Лима (Magalhaës Lima), познат португалски социјалист; директор на весникот „Secolo" од Лисабон; автор на книгата: „Fédération ibérique".

[5]) Емил Арно (Emile Arnaud) бил претседател на Меѓународната лига за мир и слобода.

[6]) М. де Хередиа (M. de Hérédia, 1842—1905), француски поет.

[7]) Луј Макон (Louis Macon), бил претседател на странскиот новинарски синдикат во Париз.

[8]) Д. Папазоглу (D. Papasouglou), по потекло од Македонија. Се споменува и во акциите на македонско-албанската лига од 1901 — 1903 г.

[9]) Односно федерација на народите, што живеат на Иберискиот Полуостров.

[10]) Т. е. Соединетите Американски Држави (САД).

[11]) Минас и Еспирито Санто, бразилски држави.

владата на Сојузот[12]), не би можела да направи, тие склучувале заеми во странство, во Лондон и во Париз, совршено гарантирани.

„Уште еден факт е достоен за одбележување: револуцијата во Рио[13]) не се почувствува во другите држави на Сојузот[14]), со исклучок на Рио Гранде[15]), кадешто востанието беше изведено.

„Токму тоа *единство во разнообразноста*, таа *автономија во солидарноста*, ги карактеризира сите федерации.

„Децентрализација на приходите произведе преродба во општинскиот живот.

„Ние имаме еден зачудувачки пример во општината Жуиз де Тора (Juiz de Tora) (во државата Минас). Таа имаше, за време на монархијата, еден буџет од четириесет конто де реис[16]). При федеративното уредување тој буџет се зголеми десет пати во продолжение на четири години. Денеска оваа комуна има приход поголем од шестотини контоси.

„Со приходите се децентрализирани исто така и општествените служби. Основното образование, здравството, патиштата за сообраќај, тие добија многу. Ние немаме статистички податоци, но можеме да потврдиме дека во најнапредните држави „бројот на училиштата се удвоил".

Г-н Лима, откако истакна неколку федеративни симптоми кои се изразуваат во различните земји, особено во Австралија и во Италија, го цитираше во полза на својата теза мислењето на доктор Летурно (Letourneau)[17]) и на Г-н Новиков[18]); заврши најпосле, сред аплаузот, изкувајќи, од името на присутните:

„Ние изјавуваме искрена и силна желба за федеративност, тоа е идеалот на мирот и на правдата меѓу луѓето".

Потоа стана П. Аргиријадес, кој со една голема јасност даде историски пресек на идејата за балканска конфедерација во следнава реч, којашто во истовреме е еден програм и еден документ:

Госпожи и Господа,

Идејата за една конфедерација на различни земји, што некогаш а некои уште и денес ја составуваат Отоманската империја, не ѝ припаѓа на Лигата која ја организира конференцијата вечерва. Таа живеела уште во духот на сите политички луѓе и на сите публицисти што се занимале со источното прашање.

Затоа што решението на источното прашање преку една конфедерација се наложува на секој просветен ум: не може да се најде едно решение пологично, пополитичко и понаклонето за европскиот мир.

---

[12]) Т. е. на сојузените држави Бразил.

[13]) Рио-бразилска држава.

[14]) Т. е. на Бразил.

[15]) Рио Гранде — бразилска држава.

[16]) Конто де реис (Contos de reis) — милион рејси, португалски и бразилски сметководни пари.

[17]) Д-р Летурно (Charles Jean Letourneau, 1831—1902), француски антрополо-гист; автор на бројни трудови.

[18]) J. Новиков, рускипублицист; автор на делото: „Les gaspillages des Sociétés modernes. Contribution à l'étude de la question sociale. Paris 1894.

Ова решение било предлагано уште од појавата на ова трнливо источно прашање, кое е изобилно со револуции и опустошителни војни.

Тоа е најнапред Ригас од Фера (Rigas Feraios)[19]), Тиртеј (Tyrtée[20]) на грчката револуција, што се проповедуваше во неговите пламени песни. Овој маченик на слободата, вдахновен со идеите на француската револуција и гнасејќи се од тиранијата на султаните, ги поттикнуваше на востание против нивните угнетувачи, не само Грците, Романците, Србите, Бугарите, Црногорците, Македонците, туку исто така и Турците, убедувајќи ги да се ослободат од апсолутната и понижувачката тиранија што тие ја поднесуваа и се спогодија за да живеат како слободни и сојузени браќа.

Оттогаш зрното се наоѓаше во својот никулец и најизвесни публицисти и најбеспристрасни писатели ја препорачија идејата за една балканска конфедерација. Ние можеме да се повикаме, помеѓу другите на најпознатите европски публицисти: Мишле (Michelet)[21]), Луј Блан (Louis Blanc)[22]), Кине (Quinet)[23]), Ламартин (Lamartine)[24]), Сент-Марк де Жирарден (Saint-Marc de Girardin)[25]), Катанео (Cattaneo)[26]), Гарибалди (Garibaldi)[27]), Шарл Лемоние (Charles Lemonier)[28]), Виктор Иго (Victor

---

[19]) Ригас од Фера (Rigas Feraios, 1758—1798), грчки поет и револуционер: во Виена 1795 г. основал тајно здружение за борба против Турците; автор на бројни родољубиви песни; вдахновен со идеите на Големата француска револуција ги повикувал балканските народи на здружена борба против Турците; подржник на идејата за зближување на балканските народи. Во својата поезија ја воспевал ослободителната борба. Во една песна ги повикувал и „браќата Христијани" на Балканот. Во неа ја опишал и борбениот ослободителен стремеж и на Македонците. Во врска со тоа една строфа гласи: —

„Македонецот во борбата се фрла
со сабјата и звукот на трубата
на тираните градите им затреперија".

(F. Pouqueville, Storia della Rigenerazione della Grecia. Milano 1854. vol. II, p. 130).

[20]) Тиртеј (Tyrtaios, VII в.), старогрчки поет; главен претставник на воинствената елегија.

[21]) J. Мишле (Jules Michelet, 1798—1874), познат француски буржоаски историчар. Најважно и капитално дело му е: „L'Histoire de France" (во 17 томови). Тоа дело, Тен го карактеризирал како — „епска поема во прозата". Друго познато дело: „La France devant l'Europe".

[22]) Луј Блан (Louis Blanc, 1811—1882), француски историчар и политичар; познат со трудовите: „Le socialisme", Histoire de la Révolution française и др.

[23]) Едгар Кине (Edgar Quinet, 1803—1875), француски поет, историчар, филозоф и политичар; поборник на демократските идеи и голем противник на клерикализмот. Познато дело: „Le Christianisme et la Révolution Français". Paris 1845.

[24]) А. М. Л. Ламартин (A. M. L. Lamartine, 1790—1869), француски поет и политичар; познато е неговото дело: „Le Voyage en Orient".

[25]) Сен Марк де Жирарден (Saint—Marc de Girardin), француски општественик.

[26]) К. Катанео (C. Cataneo, 1801—1869), италијански социолог и политичар; во 1848 г. тежнеел Италија да се обедини на федеративна основа; бил приврзаник на идејата за — Обединети држави на Европа.

[27]) Џ. Гарибалди (G. Garibaldi, 1807—1882), италијански револуционерен демократ; водач на италијанското национално-ослободително движење.

[28]) Ш. Лемоние (Ch. Lemonnier), француски општественик; автор на делото: „Religion Saint—Simonienne. Paris 1832.

Hugo)[29]), Гамбета (Gambetta)[30]), генерал Тур (Général Turr[31]) нашиот еминентен претседател Магалес Лима, Емил Арно (Emile Arnaud) и тн.

Бидејќи го споменавме генералот Тур, кој ни дозволи да цитираме неколку фрази од статијата што тој ја објави во 1877 година во „Revue des Deux-Mondes"[32]), во полза на една балканска федерација и која предизвика голема сензација:

„Кога поминуваме од Дунав кон архипелагот, имајќи го Црното море од една страна, Дрина и Уна од друга, ние среќаваме, освен Османлии, три различни народи што имаат секој свој јазик, свои обичаи, своја историја, свои политички и социјални тенденции. Тие три групи се Словените, Грците и Албанците. Словените се состојат од Срби-босанци и херцеговинци и Бугари[33]), кои бројат повеќе од седум милиони и формираат една компактна маса што се стреми без прекин за независност и се наблега да ја постигне својата цел, ту на Русија, ту на Австрија. За избегнување на продолжителните разидувања, треба да ги оставиме Словените во Турција да се конституираат во една независна конфедерација".

Но не се само тие личности кои се изјасниле за реализирање на оваа конфедерација. Неколку конгреси на Меѓународната лига за мир и слобода и ја дадоа на ова голема идеја нивната авторитетна поткрепа.

Навистина, Меѓународната лига за мир се произнесе по источното прашање на конгресите на Лозана (1869), Женева (1876, 1877 и 1886).

Меѓу останатото, еве со какви зборови се искажа конгресот од 12 септември 1886 година:

Меѓународната лига за мир и слобода би изневерила на својата првобитна цел ако во кризата што во овој момент ја преживуваат младите балкански држави[34]) не направи да се чуе нејзиниот глас. Овие држави, но и оние кои не се непосредно застрашени од лакомоста на царевите, сите се плашат од најголеми опасности. Одвај ослободени од ропството, еве се оддадоа на интриги, кои го поставуваат во опасност нивниот слободен развиток, а исто така и мирот во Европа. Нивниот сопствен интерес се меша со општиот интерес на сите народи. Нивната кауза е кауза на сите народи. Лигата се обрнува кон општественото мислење на цивилизираниот свет, кон државниците на сите земји, кои земаат учество во раководењето со европската политика, кон балканските народи

---

[29]) Виктор Иго (Victor Hugo, 1802—1885), голем француски поет и писател. Тој бил приврзеник на идејата за една Европска општност. Еднаш во 1871 година рекол: „Нема веќе граници. Да бидеме иста република, да бидеме Обединети држави во Европа, да бидеме континентална федерација, да бидеме европска слобода, да бидеме светски мир."

[30]) Леон Гамбета (Léon Gambetta, 1838—1882), француски политичар, републиканец.

[31]) Генерал Тур (Général Turr, 1825—1908), унгарски генерал, се борел за независноста на Унгарија.

[32]) „Revue des Deux-Mondes", познато француско буржоаско списание, излегува од 1829 г.

[33]) Авторот, поради непознавање, ги изостава и другите југословенски народи и тоа: Словенците, Хрватите, Црногорците и Македонците. Не е определен при именувањето: Срби — босанци.

[34]) Се мисли, особено, на последиците од српско-бугарската војна од 1885 г. и на тогашните односи меѓу балкански држави.

и нивните суверени и ги поканува да земат мерки за да се отклони опасноста од постојната состојба.

Најсигурното и најефикасното средство да се отклонат од штетните лакомости се состои во федеративна организација санкционирана преку еден неутралитет гарантиран од Европа. Таков е идеалот, таква треба да биде целта во напорите на балканските народи и на сите кабинети што се загрижени за справедливоста.

Како што гледате, огромен прогрес е направен, се прави сé повеќе и повеќе, и денеска две личности не можат да зборат за источното прашање и за општиот интерес што тој го претставува без да се согласат за признавањето, дека конфедерацијата е единствено решение на овој голем политички проблем.

Идејата за конфедерацијата е мошне напредната и во фактите. Бројни иницијативи за спогодување веќе станале меѓу различни политички луѓе на Србија и Грција, Бугарија и Романија[35]), ит.н.... и насекаде се формирани постојани комитети: во Атина, во Букурешт, во Швајцарија и во Англија.

Веќе во 1873 година еден комитет, кон кој и јас пригаѓав, се конституира во таа смисла. Јас бев делегиран, со двајца пријатели, да одиме и да бараме покровителство од Виктор Иго, Луј Блан и Гамбета, кои сите ја симпатизираа нашата идеја.

Конфедерацијата се наложува од повеќе причини:

Најнапред, само преку федерацијата народите на Балканскиот Полуостров и на Мала Азија, ќе можат да ја сочуваат својата независност и својата автономија.

Исто така преку неа мирната иднина на народите ќе биде гарантирана, како и европската рамнотежа, кое е потребно за секаков политички и социјален прогрес.

Во суштина, ова источно прашање, не треба да биде разгледувано од својот локален аспект, туку треба да се разгледува од општо и европско становиште.

Талеран[36]) велеше уште на времето, дека: „центарот на гравитацијата на светот не е ниту на Елба, ниту на Адице, тој е долу на границите на Европа, на Дунав".

Каква и да била склоноста на нашите сегашни политички луѓе и нивните симпатии, тие секогаш треба да мислат за иднината, која може да ги сочува нивните земји, не само од непријатни изненадувања, но и од вистинските опасности.

Впрочем е неопходно, дури и во интерес на Европа, да се формира една голема конфедерација од државите на Босфорот и сите европски држави да го дадат своето содејство за нејзино реализирање, кое ќе постави крај на сите лакомости и на сите тешкотии од неизвесноста.

---

[35]) Се има предвид иницијативата на балканските монарси и на балканските буржоаски политичари и државници за постигање на балканска спогодба. Тоа прашање се актуелизира, особено, од шеесеттите години на XIX век.

[36]) Ш. М. Талеран (Ch. M. Talleyrand, 1754—1838), француски дипломат и политичар.

Ние кои ја основавме Лигата за да го следиме реализирањето на балканската федерација, го направивме тоа се разбира само во интерес на сите населенија, кои ќе ја составуваат и не за создавање на едно непријателство, какво тоа и да е сproти една или друга европска сила. Ние сакаме најнапред, преку нашата пропаганда, да уништиме меѓу балканските народи извесни предрасуди, кои ги разделуваат, а кои се штетни за политички, економски и социјални интереси, и преку кои да се постигне едно согласување, неопходно да се создаде саканата конфедерација, базирана на срдечноста и на солидарноста на сите, и која да ги сочува против сите туѓи завојувања, било тие да се персиски или монголски, а да не говориме за другите попознати.

Ние не можеме a priori[37]) да ги предвидиме евентуалните непријатели на балканските народи, но ние сакаме да се формира една конфедерација инспирирана од најдобри чувства по однос на нивните соседи, достатно силна, меѓутоа, за да не може никој амбициозен завојувач да има сила повеќе отколку што треба.

Две пречки постојат денеска за остварување на големата балканска конфедерација без тешкотии. Тоа е најнапред хегемонијата на султанот, а потоа македонското прашање.

Но тие две пречки се повикани да исчезнат во краток рок.

Во суштина, крајот на апсолустичкиот режим на Турците повеќе е прашање на времето. Со нас или без нас, тој режим фатално ќе се сруши. Не ни останува ништо друго, туку да се активираме за негово соборување преку нашата пропаганда.

„Турците поставија логор во Европа", рече еден голем писател. Тоа е вистина. Едни од најубавите и најплодоносните предели на светот станале нивна пљачка. Една земја со беспримерна плодородност, едно небо со постојана чистота, една голема река со снажни води, една престолнина, поставена меѓу Европа и Азија, како еден обединителен белег помеѓу две најстари цивилизации на земјината топка, клучевите на Медитеранот, којшто беше театар на најголемите сцени од историјата и којшто е центар на трговското движење; на таа земја, пред таа глетка, Турците заседнале.

Напразно прогресот ги поттикна кон движење и живот; напразно светот се развива околу нив; тие останале како еден постојан анахронизам, изолирани во заглупеност и во првобитното варварство.

Еден умен човек велеше со право дека таква е општата индиферентност на турската влада, што таа чека да ги види другите народи да патуваат со балон, за да устрои во државата колски патишта.

Од политичка гледна точка, „Втори-Декември"[38]) постојано е присутен во турската империја, велеше истиот писател. Може да се каже дека св. Вартоломеј[39]), постојано е присутен, бидејќи нема земја во светот

---

[37]) À priori — однапред.

[38]) „Втори Декември" („Deux-Décembre"), израз според државниот удар извршен на 2 декември 1851 г. од Луј Наполеон Бонапарта.

[39]) Празник на св. Вартоломеј — на тој ден (24 август 1572) француските католици извршиле над хугенотите масовен колеж (познато и како — „Вартоломејска ноќ" или „Париска крвава свадба").

кадешто да се извршени sверства, исто така и гадости, какви што извршиле Турците пред неколку дена во Ерменија.

Едно писмо испратено од христијаните во Ерменија и што беше објавено во „l'Eclair"[40]), ги содржи всушност следниве факти:

Курдите[41]), откако им го украле добитокот на Ерменците[42]), биле нападнати од последните, кои убиле двајца и раниле тројца. Тој потфат беше повод за еден масакр. Војска беше испратена на овие места. Пашата што командуваше, имаше добиено наредба од Цариград, во која се пропишуваше истребување на Ерменците[43]). Загинале од шест до десет илјади Ерменци. На едно место четиристотини жени, на друго двесте биле изнасилени, потоа раздробени од ударите на бајонетите и сабјите. Децата ги набивале на кол или ги обезглавувале.

Шестотини млади моми ги фатиле во внатрешноста на една црква и ги изнасилиле, а потоа ги масакрирале. Крвта течела како бран низ црковната порта.

Странските конзули направија една анкета. Неколку турски војници признале дека убиле околу педесет жени. Од дваесет до триесет села биле разрушени.

Луѓето биле запалувани живи со растително масло во сопствените куќи.

Апсолутната тиранија на Турците е анахронизам и срам за цивилизацијата, европските сили ќе бидат принудени да стават на неа крај и да установат на Исток еден modus vivendi[44]), а тоа е конфедерацијата, која ќе гарантира автономија на сите народи во овие земји, а со тоа и европски мир.

Како пречка, на второ место, какошто реков, стои македонското прашање кое ги разделува христијанските држави на Полуостровот[45]).

Од гледна точка на разнообразноста на населенијата што живеат во оваа земја, Македонија е еден вид, минијатурен портрет на Балканскиот Полуостров. Тие населенија говорат грчки, бугарски, српски, албански, романски, турски[46]).

Затоа, сите влади на различните народи што ги претставуваат тие јазици, имаат претензии кон Македонија и сите сакаат да ја анексираат. Така таа станала јаболко на раздорот за сите нејзини ревносни соседи.

Тоа претставува една моментна пречка за спогодба во поглед на една конфедерација.

---

[40]) „L'Eclair", француски буржоаски весник, излегувал од 1888 г.

[41]) Курди — народ кој живеел и денес живее во Турција, Сирија, Иран и Ирак.

[42]) Ерменци — народ кој живеел во рамките на Отоманската империја и страдал од турските колежи.

[43]) Тоа се познатите „Ерменски колежи" од 1894 г.

[44]) Modus vivendi — начин на живеење; спогодба на противничките страни.

[45]) Се мисли на односите и политиката на балканските буржоаски држави, особено по прашањето на Македонија.

[46]) Во основа П. Аргиријадес не ја разбирал националната определеност на Македонците. Кај него распределбата на јазиците се врши според влијанието и ширењето на националистичките пропаганди во Македонија. Но, треба да се истакне дека кај П. Аргиријадес е битно гледиштето дека сите народи и народности ја сакале самостојноста. Тој не се определува ни кон една националистичка пропаганда на балканските буржоазии, туку изложува свое сопствено становиште.

Но, за среќа, една македонска национална партија, без разлика на националност, се установи од неодамна[47]). Таа бара автономија на Македонија под еден федеративен режим, кој ги задоволува сите националности и со тоа се става крај на лакомоста на соседните држави[48]).

Значи, нашата Лига е основана со цел да ги израмни тешкотиите, што јас Ви ги изложив, со една активна пропаганда, за да се установат во заинтересираните земји и да се развијат поволни мислења за нашата идеја на федерацијата. Таа идеја, незапирлива сама по себе, нема да задоцни за да го придобие мнозинството од граѓаните, кои ќе се наложат на своите влади за да го направат најнужното за нејзино реализирање.

Јас дојдов до заклучок да Ви ја прецизирам нашата цел:

Во конфедерацијата ќе влезат сите народи кои денеска ја поседуваат својата номинална индивидуалност и оние, на кои нашиот успех ќе им ја врати егзистенцијата и индивидуалноста, едните и другите можат да се избројат како држави одделени и федерирани:

1. Грција и островото Крит; 2. Бугарија; 3. Романија; 4. Србија; 5. Босна и Херцеговина; 6. Црна Гора; 7. Македонија и Албанија.

Македонија, која е населена, како што Ви реков, со населенија од различно потекло, заплеткани едни со други и чие завладување предизвикува толку конфликти, ќе формира, заедно со Албанија, една федеративна држава, со што ќе се тури крај на раздорите на државите, што ја обиколуваат и што лакомат по неа;

8. Тракија да формира една друга држава, со Цариград како слободен град, каде ќе се собираат делегатите на конфедерираните држави за да ги разгледуваат општите интереси на конфедерацијата; Цариград, како слободен град, тоа е главната поента на нашата конфедерација, и тоа е исто така, по наше мислење, најголемата надеж за успехот на нашата конфедерација, зашто во интерес на сите европски влади, колку и да се грижат за своите сојузи, Цариград треба да биде една неутрална држава.

Еве, по тој повод, што зборува Наполеон I[49]) во своите „Спомени" од Света Елена[50]):

Јас сум можел да ја разделам Турската империја заедно со Русија, за тоа станувало прашање помеѓу нас повеќе пати[51]): но, Цариград секогаш ја спасувал. Оваа престолнина беше голема пречка, вистински камен на сопинање. Русија го сакаше, јас не можев да се согласам; тоа е еден клуч толку скапоцен: тоа чини само по себе една империја; оној што го поседува, може да господари со светот.

[47]) Се однесува на формирањето на македонската револуционерна организација во 1893/1894 г. (подоцна ТМОРО, односно ВМОРО).

[48]) Основното програмско начело на македонската револуционерна организација било поврзано со постигањето на политичка автономија. Тоа особено се прецизирало на Солунскиот конгрес од 1896 г., а исто така и во Уставот на Организацијата (Член 1—2). Интересен е фактот дека П. Аргиријадес имал познавање, разбирање и интерес за првобитните програмски начела на македонската револуционерна организација.

[49]) Наполеон I Бонапарта (Napoléon I Buonaparte, 1769—1821), француски император (1804—1814, 1815).

[50]) Тоа се познатите „Спомени" — „Мемоари" на Наполеон (Mémoires de Napoléon) диктирани на Света Елена, за време на неговото заточение.

[51]) Особено се мисли на преговорите и на спогодбите во Тилзит и Ерфрут, помеѓу Наполеон и рускиот цар Александар I за разделбата на Турција.

9. Ерменија, на која интересите се солидарни со провинциите на Балканскиот Полуостров;

10. Крајбрежните земји на Мала Азија, за чиешто ослободување уште никој не се занесувал, да формираат исто така една независна држава присоединета кон конфедерацијата.

Автономијата на секоја од овие држави ќе биде полна; секој внатрешно ќе се управува по своја волја. Но, општите интереси на конфедеративните држави ќе се регулираат од нивните претставници собрани во Цариград, за да донесат различни мерки за осигурување на федеративниот договор, за да ги предупредат или израмнат конфликтите помеѓу нив, на крајот, најмногу да ги постават сите сили на конфедерацијата во служба на секоја држава, ако е застрашена или нападната од надвор нејзината независност или интегритет.

Значи, идејата за една конфедерација се наложува. Има и други средства за заштита на земјите на Полуостровот и за смирување на непријателствата и глупавите омрази што денес царуваат од народ во народ. Таа идеја, пропагирана во овие земји со енергија и со убедување, нема да закасни да ги освои сите умови и сите срца и да стане, за кратко време, една неоспорна реалност.

Инстинктот за самозаштита и за независност ќе ни даде скапоцена помош. Но, неопходна е една непристрасна пропаганда за да им ги отвори очите на малку остроумните. Исто така, ние ќе се обрнеме до сите интелегентни и образовани луѓе во сите земји за да ни помогнат во оваа задача.

Не е ли тоа, впрочем, општата тенденција на духовите? Една неизмерна потреба за еманципација, за благосостојба и за слобода излегува на видело сѐ повеќе и повеќе. Повеќето меѓу Вас го знаат моето мислење по гоа прашање. Јас верувам дека човештвото оди кон социјалниот прогрес и рамвенство; јас мислам дека врвежот ќе биде брз и ќе триумфира над пречките. Но, истиот метод, истата исходна точка не се приемливи насекаде. Не можат да се препорачаат на земјите каде што индустријализацијата не е проникната со истите правила за еманципација, со истата тактика, како оние што го проголтале машинизмот и индустрискиот феудализам. Сѐ доаѓа на својот миг, на својот час.

Кај балканските народи мислата во овој час е да се уништат националните антагонизми за да се подготви патот за општото братство. Долго време човекот беше непријател на човекот. Да го утврдиме новиот принцип. По повикот на натпревар за уништување на поробувањето на народите, да го замениме, на крајот со повик на натпревар за благосостојба и слобода на луѓето; тоа е сегашна желба да работиме сите за да го направиме скора реалност на иднината.

Во продолжение доби збор граѓанинот Алеман (Allemane)[52]), за да ги изрази за федеративната кауза симпатиите на работничката соци-

---

[52]) Ж. Алеман (J. Allemane, 1843—1935), француски социјалист, работник — типограф, член на Париската комуна, стоел на чело на работничко-социјалистичката револуционерна партија; го објавил делото: „Mémoires d'un Communard" Paris.

јалистичка партија[53]). „Нашата партија, рече тој, е пред сѐ федеративна и децентрализаторска. Во оваа наполеоновска земја, таа е организирана федеративно. . . Ние, француските социјалисти-револуционери, го деклариране за вистина тоа што пред малку го изјави Магалес Лима. Не може да биде социјалист оној којшто не е федералист. Човекот од југ, кај нас, ги има истите наклоности како од пикард"[54]). И говорникот, на крајот, ги покани балканците да се соберат на конгрес и не веќе во Париз, во Женева или во Лондон, туку во срцето на нивните земји, например, во Македонија, со тоа нивната манифестација би била поеклатантна.

Граѓанинот Вајан (Vaillant)[55]), пратеник, ја изрази, потоа, следнава формула: „Еден народ не може а да не води сметка за својата независност.. Како еден организам, тој треба на биде слободен за да живее". И тој заврши изразувајќи ги своите искрени желби во полза на балканската конфедерација.

По срдечните зборови на Г-н Ем. Арно, од името на Лигата за мир и слобода, на Г-н Искендер[56]), претседател на ерменското здружение во Париз, на нашата соработничка Паула Минк (Paule Mink)[57]) и на Г-н Луј Макон (Louis Macon), Аргиријадес ги прочита бројните писма, кои сведочеа за симпатиите, што доаѓаа од сите страни и еве ги поважните:

Драги граѓанине Аргиријадес,

Пред малку ја добив љубезната покана од Централниот комитет на Лигата за балканска федерација, на кој Вие претседателствувате, за конференцијата, што ќе се одржи в четврток на 22 ноември. Сите мои симпатии се за потфатот, кој ја има за цел слободната федерација на народите. Вашето име, како претседател, ми служи како гаранција дека имено врз основа на социјализмот оваа Лига ќе се развива и афирмира. Исто така, бескрајно сожалувам дека мојата возраст и здравјето ме спречуваат да земам учество на конференцијата в четврток и јас Ве молам да им ги пренесете на Вашите колеги од различните нации моите топли желби во името на социјализмот, кој ги обединува работниците од сите народи.

Примете ги, драги граѓанине, моите најдобри желби.

Пјер Лавров (Pierre Lavroff)[58])

---

[53]) Работничка социјалистичка револуционерна партија (Parti ouvrier socialiste révolutionnaire), основана 1890 г.; членовите на оваа партија биле уште наречени „Алеманисти", според водачот на партијата Ж. Алеман.

[54]) Пикард (Picard), жител или роден во Пикардија (Picardie), стара провинција во северна Франција; Пикардијци (Les Picardes) — жители на Пикард.

[55]) Е. Вајан (E. Vaillant, 1840—1918), француски политичар, социјалист — бланкист, член на Париската комуна и на Генералниот совет на I Интернационала; еден од основачите на француската социјалистичка партија; познато дело: „Internationale et la révolution". Paris 1872.

[56]) Искендер (Iskender), претседател на ерменското здружение во Париз.

[57]) Паула Минк (Paula Mink), соработничка на П. Аргиријадес.

[58]) Пјер Лавров (Pierre Lavroff, 1823—1900), руски социолог, еден од идеолозите на народништвото; учесник во Париската комуна; член на I Интернационала; Познато дело: „Lettres historiques". Paris 1903.

Лондон, 10 ноември 1894

Господине,

Вие знаете дека на крајот од мојата прва статија за балканската конфедерација јас публично и спонтано го дадов моето согласување за Вашата програма. Впрочем, Вие можете да го сметате мојот весник како еден орган предан на каузата.

Јас сум сигурен дека секој ерменски патриот ќе содејствува за триумфот на Вашиот крстоносен поход.

....

Минас Череаз (Minas Tchéraz)[59])
Директор на весникот „1" Armenie"[60])

Букурешт, на[61]) 1894

Господине,

Вие сте поставиле почеток на еден многу убав потфат, имено да работите за реализација на карпато-балканска конфедерација. Тоа е една мечта, што ја носам долго време[62])..............................
....

В. А. Урехија (V. A. Urechia)[63])
Сенатор, бивш министер

Барцелона, 22 октомври 1894

Господине Претседателе,

Јас сум почестен со молбата да присуствувам на големата конференција организирана од Вашата Лига, во соработка со Лигата за мир и слобода, и јас сожалувам што моите лични работи ми попречуваат да присуствувам, бидејќи сето она што има за цел федеративни идеи и европски мир ги има моите симпатии. Јас мислам, дека ако сите држави, коишто некогаш ја формирале Отоманската империја, се организираат во конфедерација и ако повеќе унитаристички држави во Европа се организираат на ист начин, нема да биде тешко да се организираат Обединети држави на Европа и со тоа да се консолидира мирот; но јас мислам исто така дека оваа Европска конфедерација не може да биде една реалност, ако таа не ги организира врз основа на федерација регионите кои ќе формираат Обединети држави, со помош на Република, која е природна политичка форма на конфедерацијата, ако сакаат таа последната да биде трајна.

---

[59]) М. Череаз (M. Tchéraz), директор на весникот „L'Armenie".

[60]) „L'Armenie", познат весник; ја бранел каузата на ерменското ослободително дело.

[61]) Во оригиналниот текст датумот не е внесен.

[62]) На тој начин писмото во оригиналниот текст завршува.

[63]) В. А. Урехиа (V. A. Urechia), романски сенатор, бивш министер.

Господине, јас Ве молам да ги изразите овие идеи и моите предани чувства на Лигата за балканска конфедерација.

J. Вале и Рибо (J. Vallès y Ribot)[64])

Копенхаген, 27 септември 1894

Господине,

Моите најискрени благодарности за поканата од 19 овој месец. Јас ќе бев среќен, ако околностите ми дозволеа да земам удел на една конференција, на која ќе се разгледуваат средствата за обединување во еден единствен сноп на различните народи на Истокот.

Но, за несреќа, ќе ми попречат работите во нашиот парламент. Таа е последната сесија пред новите избори за Собранието, на кое јас сум член.

Нема потреба да Ве уверувам за моите најискрени желби за успехот на Вашата работа. Од младини јас сум голем приврзаник на скандинавската конфедерација. Јас ќе го поздравам со ентузијазам реализирањето на една балканска конфедерација, на една ибериска конфедерација, и тн., етапи на патот што води кон Обединетите држави на Европа.

Примете ги, Господине, уверувањата на преданите кон Вас чувства.

Фредрик Бајер (Fredrik Bayer)[65])

Член на данскиот Парламент, претседател на комисија при меѓународното биро во Берн

Маилане (Устие на Рона) (Maillane (Bouches —du— Rhône)

Господин Претседателе,

Јас сум многу далеку од Париз и не можам да дојдам на Вашата конференција, но Ви испраќам изрази на моите срдечни симпатии за целта и успехот на Вашата федеративна Лига.

Ако прогресот не е една лага, треба да се постави слободата, автономијата во перспектива на сите. Додека китовите не исчезнат од Медитеранот, движењето на малите риби не ќе биде силно и животот, по секоја веројатност, нема да им бидеповеќе радосен. Јас сум за радоста на малите.

Ваш предан,

Ф. Мистрал[66])

---

[64]) J. Вале и Рибо (J. Vallès y Ribot), шпански општественик.

[65]) Ф. Баер (F. Bayer), бил член на данскиот Парламент; ја заземал и должноста претседател на комисија при меѓународното биро во Берн.

[66]) Ф. Мистрал (F. Mistral, 1830—1914), провансалски поет.

Господине Претседателе[67]),

Јас сум поласкан од Вашата љубезна покана за скорешната конференција за балканската конфедерација.

Имам најревносна желба да биде постигната целта којашто Вие, Господин Претседателе, и патриотите од балканските земји, ја предлагате.

Не само за овие земји, кои по причина на својата слабост, можат секогаш да бидат голтнати од големите соседни воинствени држави, но не е важно за која и да било националност, јас верувам дека федерацијата е најдобриот систем. Таа може да се здобие со углед како што е Швајцарија тие два големи еднакво легитимни интереси, автономијата на секоја држава во нејзините сопствени интереси и конституирањето на една централна власт за одбрана на општите интереси. Тие последните денеска, во балканските земји можат да бидат само по подрачја, но еден ден тие ќе можат да се претопат со оние од целиот наш континент, за да се поврзат со оние Обединети држави на Европа, што беа препорачувани од Катанио (Cattanio) и од Гарибалди, во Франција од Ш. Лемоние и Виктор Иго.

Јас сожалувам дека од причина на разни ангажмани не можам лично да учествувам на конференцијата, за која Вие ме известивте и на која и пожелувам најдобар успех.

Примете ја, Господине, увереноста на сета моја почит.

Ваш,

Е. Монета[68])

Директор на „Secolo", во Милано.

Лозана, 19 ноември 1894

Мој Драги Претседателе,

Отсуствувајќи од Париз, не можам освен од далеку да и се придружам на конференцијата, којашто Вие ја организирате за подржување идејата за една балканска конфедерација, но јас од сé срце се придружувам кон неа.

Ви пишувам од Швајцарија, од една земја којашто беше лулка на федеративната идеја и која ѝ ја даде нејзината сила, нејзината величина, нејзиниот просперитет. Тоа ми дава право да му пожелам добар успех на делото, со кое Вие се зафативте. Само таа единствено се јавува природно за да може да ја задоволи двојната потреба од *автономијата* и *солидарноста*, која се наложува на нациите, како и на индивидуите.

Би сакал ова источно прашање, кое веќе направи да се пролее толку крв, најде еден почеток за праведливо и мирно решавање во братски сојуз на храбрите мали народи, кои ќе бидат силни во денот, кога тие ќе се групираат!

---

[67]) Во оригиналниот текст не е наведен датум на писмото.

[68]) Е. Монета (E. Moneta, 1833—1918), италијански публицист, познат пацифист; директор на весникот „Secolo" (Милано).

Би сакал балканската конфедерација да стане на исток од нашиот континент, како што е веќе швајцарската конфедерација во центарот, едно јадро за формирањето на *Обединетите држави на Европа*, кои се грандиозен сон, но никако не измама, на сите пријатели на мирот и хуманоста.

Вам и на Вашата Лига искрени симпатии.

Жорж Ренард (Georges Renard)[69])
Професор на Универзитетот во Лозана,
Директор на списанието Revue Socialiste"

Недостатокот на место не обврзува да се ограничиме само на цитирање на имињата Мадам Дестрише (Mme Destriché), Господата Рене Гобле (René Goblet), Шарл Рише (Charles Richet), Е. Шовиер (E. Chauvière), Дроз (Droz), бившиот претседател на швајцарската конфедерација, С. де Хередиа (S. de Herédia), Ели Дикомен (Elie Ducommun), Камиј Пелтан (Camille Pelletan), и тн., кои исто така се обрнаа со писма на согласување. Телеграмите ги донесоа симпатиите на многу групи.

Освен писмата и телеграмите, еден извесен број претставки беа претставени, меѓу кои ќе ги истакнеме тие на Г-н З. Милковски (Z. Milkowski), истакнат полски публицист. Тие страници беа објавени во „La Revue Libérale Internationale", во бројот од 16 февруари, минатиот.

Конференцијата заврши со едногласно гласање на следнава резолуција:

Со оглед на тоа, дека источното прашање се поставува секои десет или петнаесет години пред судот на европската дипломатија;

Тоа е еден вечен метеж за сигурноста на државите и на меѓународните трансакции;

Со оглед на тоа дека тоа прашање коешто е едно до оние што причинуваат монструозни наоружувања во нашата епоха, наоружувања, кои ги апсорбираат преку буџетите живите сили на нациите;

Со оглед на тоа дека владата на султанот е еден анахронизам и еден срам за нашата цивилизација; коешто уште еднаш добро се докажа овие дни со ужасните колежи над невините во Ерменија;

Со оглед на тоа дека во овие услови се наложува решавањето на источното прашање;

Со оглед на тоа, дека единственото логично решавање, кое се наложува, како од гледна точка на справедливоста, хуманоста, така и од гледна точка на добро разбраните интереси на европските држави, е во една конфедерација на народите од Балканскиот Полуостров и населението на Мала Азија;

Граѓаните собрани во „Grand — Orient de France"[70]), на меѓународната конфеденција на 22 ноември, апелираат до печатот на балкан-

---

[69]) Ж. Ренард (G. Renard, 1847—1930), француски мислител, зел учество во Париската комуна; од 1893 г. директор на списанието „La Revue Socialiste". Познати дела: „Socialisme intégral et marxisme". Paris 1896; „Le régime socialiste" Paris 1898.

[70]) Седиштето на собирот во Париз.

ските земји и на печатот во сите земји, да ја шират идејата за една конфедерација и да поведат кампања во полза на ослободувањето на народите кои стенкаат уште под ропството на султанот. Тие го ползуваат случајот да ги жигосаат варварските акти извршени неодамна од Турците над Ерменците[71]).

* * *

Говорите и писмата во полза на федеративноста, што ние ги препечатуваме во овие страници, се концизно дадени, за што е возможно да се отпечати уште извештајот, ако се придружи со еден заклучок.

Ние сакаме, освен тоа, да ги собереме документите, за да ја поткрепиме идејата што ни е мила и со тоа да ѝ дадеме поддршка.

П. Л.[72])

/La Revue Socialiste (Paris) Vol. 22 (Août 1895), 202—213/.

---

[71]) Се однесува за познатите „Ерменски колежи".

[72]) П. Л. — P. Lagarde, сотрудник на П. Аргиријадес.

ПРИЛОГ II

П. АРГИРИЈАДЕС

МАКЕДОНИЈА

Во 1895 година многу се говореше за Македонија по повод создаденото востаничко движење[73]).

Ние мислиме дека би било од полза да се даде општ опис и кратки познанија за оваа чудесна земја којашто е малку позната и којашто привлекува, преку нејзините необично убави пејсажи и преку плодноста на нејзината почва, со толку различните народи.

Денешна Македонија е една од европските провинции на турската империја. Таа се граничи на југ со Епир, Тесалија и Медитеран; на исток со Тракија и Медитеран; на север со планината Хемус[74]), Бугарија и Србија и на запад со Албанија.

Македонија, со својата исклучителна положба и со убавината на својата природа, е повикана, ние сме во тоа уверени, да стане градина на источна Европа, какошто се Швајцарија и Тирол за западна Европа.

Иако пропорционално малечка, Македонија во многу прилича на Швајцарија, со своите планини, со своите езера и со своите долини. Таа го нема ни Мон Блан ни Јунгфрау[75]), но над нејзината земја се издига планината Олимп, резиденцијата на боговите[76]). И навистина боговите не можеле да изберат попрекрасно живеалиште. Небото е почисто и попријатно од кое било друго место, мирисливиот и освежителниот воздух на нејзините брегови и цветните долини се мешаат со благиот и благотворниот ветар на Медитеранот.

Македонија со сета своја убавина, со нејзините разнообразни и живописни пејсажи како Швајцарија, има нешто повеќе од неа: море. И какво море? Тој чудесен агол на грчкиот Архипелаг, на кој нема сличен во светот. Планините во јужна Македонија се покриени со тополи, со јавори, со јасени, со борови и елки на една необична убавина. Карпите се

---

[73]) Се однесува за такан. „Мелничко востание", провоцирани востанички обиди на врховистите. Види забелешка 2, на стр. 213.

[74]) Т. е. — Балканските планини, Балкан.

[75]) Јунгфрау, врв на бернските Алпи.

[76]) Белешка на П. Аргиријадес — Олимп: Опкружен со најпријатни цвеќиња, тој ги издига величествено своите заокруглени врвови сред еден пријатен ефект на светлината, што позволува да се види низ неговите сводови, наместо вечните глечери на Мон Блан, трагите на зеленило, што ги повикува овчарите во прекрасните места, кои летото ги разубавува со алпски цвеќиња. (Pouqueville, Voyage de la Grèce).

од време на време покриени со нешто како бршлан sui generis,[77]) а дрвјата се накитени со растенија, кои се виткаат околу нивните стебла, се преплетуваат во нивните гранки и паѓаат како китки и венци. На крајот, сето претставено во оваа убава земја е најпријатно украсено. На сите страни, окото гледа издишување на свежина и телото добива нов поттик за живот.

Убава и волшебна природа, места божествени и восхитувачки! Таму во областа Пиери, над стрмнините на планината Олимп, музите го избрале своето сакано живеалиште, со исклучок на Парнас и Еликон[78]), а и во градовите на Македонија тие биле најмногу празнувани и почитувани.

Нели во оваа земја исто така престојуваше синот на музата Калиопа, неспоредливиот артист, божествениот маѓесник: Орфеј,[79]), кој со чудесното нагласување на своите песни, со звуците и хармоничните акорди на својата лира, ги скротуваше, како што велат поетите, крвожедните ѕверови и ураганите и ги привлекуваше кон себе шумите и карпите.

Впрочем, Македонија е чудесно надарена од природата. Разнообразни се нејзините пејсажи, тие се повеличествени и пограциозни од Швајцарија. Климата и е потопла и атмосферата поопријатна.

Насекаде бликаат извори, формирајќи поточиња, рекички и реки, кои ја набраздуваат целата земја. Сето тоа соединето со езерата, опкружени со шуми, лозја, ловорови дрвја и со природни шармантни шумички, ја прават таа да биде најнеобично убава од сите земји.

Има езера, кои се наоѓаат на планинските плата, на една висина од 1.500 до 2.000 метра над морското ниво[80]), езера, на кои кристалната вода се проголтува во зјапнатите бездни, за кои не се знае уште каде границаг.

Овој опис се однесува за провинциите на Македонија, кои се граничат меѓу Олимп и Тесалија.

Нека ни биде дозволено сега да го цитираме Ернст Ренан[81]) за помалку убавиот дел на Македонија, источниот дел, којшто граничи со Тракија и планината Хемус. Еве што вели тој за Филипи, град близу до Амфиполис[82]): „Сето покажува дека тука живеат чесни, сериозни и тивки. Се чувствува дека се наоѓате во една аналогна средина на таа каде што се родила земјоделската и сентименталната поезија на Вергилиј[83]). Рамнините се секогаш зелени, погодни се за различни култури на зелен-

---

[77]) Sui generis — нарочно, особено, нешто единствено.

[78]) Парнас, во грчката митологија син на Посејдон; основач на Делфи; брег посветен на Аполон и музите; седиште на поетите. Еликон, планински венец во грчката митологија; место посветено на музите.

[79]) Орфеј, митолошки грчки певец.

[80]) Белешка на П. Аргиријадес — На пример, планината Пелистер. (Во оригиналниот текст на П. Аргиријадес — Peristeri).

[81]) Ернест Ренан (Ernest Renan, 1823—1892), француски историчар на религијата.

[82]) Филипи, античен град во јужна Македонија; основан во 358 г. од Филип Македонски. Амфиполис, античен град во јужна Македонија.

[83]) Вергилиј Марон Публиј (Publius Vergilius Maro, 70—19), римски поет од времето на Август; познат е неговиот дидактички еп-Георгика, во кој го опеал земјоделието, овоштарството и сточарството; уште е попознат со епот-Енеида едно од капиталните дела на античката поезија.

чуци и на цвеќа. Прекрасните изворчиња бликаат од страната на позлатените мраморни планини, како венец го опкружуваат градот, истураат богаства, сенки и ладовина. Масивните тополи, врби, смокви, цреши, диви лозја, испуштаат најпријатни миризби ги кријат поточињата што течат од сите страни. На друго место, ливадите се наводнети и покриени со големи трски, се покажуваат стада од биволи со бели матни очи, со грамадни рогови, само главите им се надвор од водата, додека пчелите и роишта на црни и сини пеперуди, се вртат како виор над цвеќињата.

Пинд, со своите величествени врвови, покриени со снег до месец јуни, напредува за да се соедини со градот преку широките мочуришта. Убавите линии на планините завршуваат на хоризонтот од сите страни, оставајќи еден отвор, преку кој небото бега и остава да се претчувствува во една светла далечина, долината на Струма. . . ." И за Олон д'Аретуз, кон страната на Халкидичкиот Полуостров, вели: „Длабока дупка, еден вид Босфор, изделкан со мотика, служи за одводнување на водите од внатрешните езера кон морето, кон страната на гробница га на Еврипид[84]). Убавината на дрвјата, свежината на воздухот, брзината на водите, силата на папратот и грмушките од разни видови, не потсетува на пејсажите од Гранд Шартрез (La Grande Chartreuse), или од Грезиводан (Grésivaudan)"[85]).

Бидејќи го цитираме Ренан, да видиме малку што вели тој за племињата и луѓето во оваа чудесна земја, за која ние се интересираме:

„Малку се земјите во светот, кои се толку племенски чисти, како што биле земјите помеѓу Хемус и Медитеран. Навистина, различни племиња, но се сите автентични од индоевропејското семејство, натрупани едно над друго. Ако го исклучиме извесното феникијанско влијание, што дошло од Тасос и Самотраки, речиси ништо странско не проникнало во внатрешноста. Тракија, во голем дел келтска, му останала верна на арискиот[86]) живот. Колку се однесува до Македонија, таа е можеби подрачје најчисто, најсериозно, најздраво во античкиот свет.

Нејзините жители потсетуваат на германските барони, храбри, страшни, горделиви и верни. Ако тие можеа само кратко време да го реализираат она, за кое на Римјаните им требаше долго време, тие ја имаа честа да ги преживеат нивните обиди. Малото кралство на Македонија, без партии и бунтови, со нивната добра внатрешна администрација, беше најсолидната народност, со која Римјаните се бореа на исток.

Под Римјаните, Македонија остана една земја достоинствена и чиста. Таа му испорачи на Брут[87]) два извонредни легиони. Македонците не направија како Сиријците, Египјаните, Азијците, да дотрчаат во Рим за да се збогатат со плодовите на своето лошо дејствување. И покрај ужасните племенски потклавања, што настанаа потоа, може да се каже дека Македонија уште еднаш го сочува истиот карактер. Тоа е една земја

[84]) Еврипид (Euripides, 485—406), последен класичар на грчката трагедија. Умрел во дворот на македонскиот крал Архелај во македонскиот античен град Пела.

[85]) Гранд Шартрез (La Grande Chartreuse), чуен манастир во Франција. Грезиводан (Grésivaudan), област во Франција.

[86]) Односно на Аријците.

[87]) Брут (Marcus Iunius Brutus, 85—42), римски полководец; по смртта на Цезар преминал во Македонија.

поставена во нормални услови на европскиот живот, шумовита, плодородна, низ која течат големи реки,со внатрешни извори на богатства.

Македонија ќе е слична еден ден на Швајцарија и на јужна Германија Селата се покрај гигантски дрвја. Таа го има сето она што ѝ треба за да стане земја со голема култура и голема индустрија. Нејзините опширни рамнини, богати планини, зелени, ливади, го покажуваат тоа. Тажен и сериозен, македонскиот селанец нема никакво фалбаџиство и лекомисленост какошто го има грчкиот селанец. Жените убави и непорочни, работата на полињата како и мажите. Би рекле, тоа е народ од селани протестанти; тоа е добро и силно племе, земјоделци, којшто е приврзан за работата, којшто ја сака својата земја, полна со иднина".

Ете таква неспоредлива земја е ставена во рацете на Турците и колку благороден народ е принуден од дипломатијата да стенка под нивното ропство!

Македонија како татковина на двете најголеми личности на античкиот свет: Аристотел и Александар Велики[88]), којшто го освои светот — не треба ли — да ја освои одново својата независност и својата автономија?

Ако една автономна македонска администрација се уреди за оваа земја само за десет години, таа ќе биде земен рај на светот!

За туристите таа ќе биде едно најненадејно и најпријатно откритие, а за изморените од животот место за одмор и утеха.

Македонија треба да има околу два и половина милиони жители — бидејќи не се знае точно, Турците никогаш не биле љубопитни да направат попис на населението — кои говорат: грчки, бугарски, српски, албански, влашки и тн. Какошто се гледа, оваа земја е составена од различни народности. Не се знае точно дали грчкиот елемент преовладува по бројност над бугарскиот — зашто Србите и Власите[89]) доаѓаат потоа—; во секој случај никој не го надминува сопствениот број, на трите други соединети[90]).

Халкидичкиот Полуостров од кон тесалиската страна, како и медитеранските крајбрежија се населени од Грци; вистинската престолнина Солун е еден грчки град, како и, од друга страна еден голем број

[88]) Белешка на П. Аргеријадес —

„Два до Плутарха запазило времето,
Два мермерни стола на бреговите на Струма.
Седнале на нив, изделкани од Пентела,
Александар служејќи, Аристотел зборувајќи.
Какви мажи!... Едниот од овие ја ставил последната
Граница на разумот,
А другиот светлината и законите на старите
Ги донесол до крајните предели на златна Азија"

Александар Сутцос

(Стиховите се од А. Сутцос (A. Soutsos), грчки поет. Ги преведе од грчки на македонски Акад. М. Д. Петрушевски, за што му благодарам. Пентела-мермер од Пентела, близу Атина. — Заб. на Х. А. — П.)

[89]) Во оригиналниот текст од П. Аргиријадес место Власи е употребен називот— „Романци" (Roumains). Поточен е првиот назив. Исто се однесува и за „влашкиот" односно романскиот јазик.

[90]) И во овој случај кога говори за јазичната и народносната распределба во Македонија П. Аргиријадес е нејасен. Реченото во заб. 46 (на стр. 220) се однесува и за овој случај.

големи градови во внатрешноста на земјата. Такви се: Аласона, Кожани, Сиатиста, Вериа, Кесарија, Костур, Кањари, Његуши, Серез, Мелник, и нт., и тн. На север преовладуваат бугарските и српските елементи. Влашките населби се расположени по високите планински плата и тие доминираат со премините и теснините. Но, влашкиот елемент по бројност е најслаб[91]).

Тука е потребно да се забележи мошне важното од гледна точка за решавањето на македонското прашање, дека сите тие различни елементи се измешани низ целата земја и не е можно да се каже дека таа провинција е населена целосно единствено од еден од овие елементи. Народностите се заплеткани едни со други во сите провинции, затоа е неможно разделбата на македонските провинции и фатално е угнетувањето за другите елементи, ако една од малите држави, што спорат за неа: Грција, Бугарија или Србија ја присвојат целата земја исклучувајќи ги другите.

Тие податоци не приведуваат да речеме дека малите држави — грчка, бугарска и српска, спорат за приграбување на Македонија, служејќи се со сите видови доказателства: шовинистички и историски, измислени за поткрепа на нивните интереси, при што не се забележува дека ако се базираме на историската правда, побргу Македонија треба по право да ги поседува сите тие земји, кои сакаат да ја голтнат, зашто таа самата порано ги завладувала и господарела.

Но овие аргументи, какви и да бидат, се застарени и апсурдни за сегашнава состојба и за нашите идеи. Тоа што треба да бараме во ова прашање, е средството да дадеме задоволување на храбрите македонски жители од сите народности. Значи, тоа решавање не се наоѓа справедливо ни во дележот на Македонија, тоа ќе биде, од друга страна, штета за една таква земја, ни во завладувањето од една од државите, што лакомат за неа, тоа ќе биде несправедливо, но во нејзината целосна независност и нејзината апсолутна автономија, со една федеративна влада на нејзините провинции и децентрализација и најапсолутна комунална автономија, за да можат комуните мокно да дејствуваат на свој начин по однос на образованието и јазикот, кои ќе сакаат да ги воведат по училиштата.

Со еден збор да се направи една источна Швајцарија во сѐ еднаква на западната, на која Македонија и е слична по толку работи.

Последните востанички движења[92]) беа организирани во Бугарија и во интерес на таа последната. Сепак некои востанички раководители ја имаа предвид во нивниот обид, независноста и автономијата на Македонија.

Македонците не можат а да не бидат благодарни спрема оние кои ќе им помогнат во нивното ослободување. Но, не треба помошта на нивните браќа Грци, Бугари или Срби да ги чини едно ново угнетување, било тоа да е грчко, бугарско или српско.

---

[91]) Во статистичките прегледи од она време распределбата на населенијата во овие македонски градови е сосема поинаква. П. Аргиријадес не е критичен при изведувањето на заклучоците по ова прашање.

[92]) Се мисли на 1895 г. Види забелешка бр. 2, на стр. 213. Исто така П. Аргиријадес алудира за извлекување од тоа двнжење и полза за македонската кауза.

Бугарите по нивното ослободување од турското ропство ги најдоа за лоши постапките на Русија, која се готвеше да ја трансформира Бугарија во руска провинција.

Исто и Македонците не ги сакаат тие галења коишто можат да ги задушат. Тие сакаат да си останат Македонци, без друг епитет, за да ја сочуваат за себе нивната убава Македонија, нејзе ќе и дадат — по ослободувањето од турското ропство — институции, сообразно со политичкиот и социјалниот прогрес на нашето време и да се приготват по тој начин за општо збратимување на народите, отколку да ја остават јаболко на раздорот, на омразата и дележот на народите чии интереси за сочување на прогресот, повикуваат на согласување, љубов и обединување.

Решавањето на македонското прашање преку независност, автономија и федеративен режим се наложува како најсправедливо. Тоа се наложува и за европскиот мир и се наложува исто така за зближување на народите на Балканскиот Полуостров, за соседите на Македонија, чија егзистенција ќе биде осигурена преку основањето на една *конфедерација*, која ќе ги отстрани опасностите, што можат да се појават од надворешните моќни непријатели.

Положбата на Турција е мошне несигурна и ќе треба во едно догледно време Македонија да ја добие својата независност, како што ја добиле: Грција, Романија, Србија и Бугарија. Престапно е да се остави една таква назадничава владеачка исто така и варварска, која продолжува да го угнетува еден народ, толку интересен и толку достоен за слобода и не е ли престапно таква убава земја да не може да биде посетувана од никого, опустошувана од разбојништво, родено од угнетувањето и тиранијата на Турците[93]).

П. Аргиријадес

/Almanach de la Question Sociale. Illustré.
(Paris). Pour 1896, 240—244/

---

[93]) На последната страна, во заклучокот од оригиналниот текст, е објавена карикатура титулувана како — „Ситуацијата во Турција" (Situation de la Turque), на која е преставен Султанот Абдул Хамид приклештен од бајонетите на Франција, Англија, Русија, Македонија и др. (Види оригинален текст (факсимили) последна страница).

Hristo ANDONOV-POLJANSKI

P. ARGYRIADÊS: DE LA CONFÉDÉRATION BALKANIQUE ET DE LA SOLUTION DE LA QUESTION MACÉDONIENNE

(RÉSUMÉ)

Dans les pages ci-dessus l'auteur présente les idées du socialiste français P. Argyriadès (1849—1901) concernant la Confédération balkanique et la solution de la question macédonienne.

P. Argyriadès naquit en Macédoine. Il fit ses études en France où il prit connaissance des idées socialistes. Adhérent des idées de L. Blanqui, il est devenu bientôt leur propagateur ardent. Il se distingue surtout comme rédacteur en chef de revues socialistes et d'ouvrages très populaires à cette époque. Il était rédacteur en chef des revues: *La Question Sociale* et l'*Almanach de la Question sociale.* Il est connu par ses travaux dans le domaine de l'économie politique.

Au cours de son activité sociale et politique il manifesta un vif intérêt à l'égard de la situation des Balkans, de la question macédonienne, ainsi que des moyens de résoudre les problèmes balkaniques. Ces problèmes furent l'objet de toutes ses préoccupations dès le début des années 1870. En 1873 il était membre d'un comité qui avait pour but la propagation de l'idée d'une Confédération balkanique. En 1885 il publia un article sur la Macédoine où il exposait l'idée d'une Confédération balkanique.

En 1890 et surtout en 1894 il prend des mesures concrètes pour organiser les entreprises visant à propager l'idée d'une Confédération balkanique. Ses activités aboutirent à la formation, en cette même année, de la *Ligue pour la Confédération balkanique* dont il fut le président.

En vue de donner à la Ligue un caractère international, on organisa à Paris, le 22 novembre 1894 une assemblée internationale pour une confédération balkanique à laquelle prirent part un grand nombre de représentants éminents de la vie politique française ainsi que des représentants d'autres pays.

C'est P. Argyriadès qui fit l'exposé principal de la conférence. Dans cet exposé il donna les lignes fondamentales de l'idée d'une Confédération balkanique qui permetrait de résoudre la question macédonienne. Il considérait que la question macédonienne était à la base de la réalisation d'une confédération balkanique et qu'elle était le point important pour l' entente entre les peuples balkaniques. D'après lui et d'après le statut de la *Ligue pour la Confédération balkanique*, la Macédoine et l'Albanie devaient former un état libre et fédératif, membre de la grande confédération des peuples balkaniques. La réalisation de cette confédération tendait à garantir un avenir paisible aux peuples et assurer l'équilibre européen.

Pour assûrer la réalisation des buts de la confédération, P. Argyriadès donnait un rôle important à la propagande et à l'agitation. Il insistait beaucoup sur la participation que la presse devait apporter à cette action.

La conférence adopta, à l'unanimité, la résolution qui définissait les propositions fondamentales de l'idée d'une ccnfédération balkanique et les bénéfices d'une telle réalisation.

Après cette conférence P. Argyriadès fit prevue d'une grande activité en vue de réaliser l'entreprise de la confédération balkanique. En 1896 il publia son étude sur *La Macédoine* dans laquelle il soulignait de nouveau le besoin et la grande importance de la réalisation de la Confédération balkanique pour la résolution de la question macédonienne.

Bien que cette entreprise de P. Argyriadès n'ait pas pu être réalisée pour des raisons minutieusement analysées par l'auteur, elle représente quand même un moment très important dans l'histoire de la question macédonienne. C'est un fondement profondément authentique qui sert à comprender mieux et avec une plus grande objectivité, le passé de la Macédoine; c'est en même temps, une base pour l'interprétation scientifique de la question macédonienne.

En vue de fournir une idée plus complète et plus authentique des opinions de P. Argyriadès sur la Confédération balkanique et par là sur la solution de la question macédonienne, nous publions ici deux textes originaux, celui de la conférence et celui de son étude sur *La Macédoine*, en facsimilé et dans une traduction en macédonien accompagnée de commentaires.

П Р И Л О Г III

П. Л.

ФЕДЕРАЛИЗМОТ И ИСТОЧНОТО ПРАШАЊЕ

П. Аргиријадес

МАКЕДОНИЈА

(Ф а к с и м и л и)

P. L.

LE FÉDÉRALISME ET LA QUESTION D' ORIENT

P. Argiriades

LA MACÉDOINE

(F a c - s i m i l é s)

LE FÉDÉRALISME

ET LA QUESTION D'ORIENT

La mort de Stambouloff, l'insurrection en Macédoine, les dépêches incomplètes que publient chaque matin les journaux sur la « situation en Orient » attirent de nouveau l'attention vers l'état politique instable de la péninsule balkanique.

Il nous a semblé opportun en ce moment de revenir sur une conférence déjà lointaine, dont nous avons signalé l'importance il y a quelques mois. Le but de cette manifestation était de proclamer la nécessité, dans l'intérêt de la paix générale, d'une Confédération qui relierait les divers peuples balkaniens et leur assurerait la liberté intérieure par l'indépendance extérieure.

Cette réunion fut provoquée au Grand-Orient par les soins de la Ligue pour la Confédération balkanique avec le concours de la Ligue internationale pour la paix et la liberté. Sa signification est grande et par les tendances qu'elle affirme — les divers peuples intéressés y avaient des représentants — et par les idées qui y furent émises et que nous voulons indiquer.

L'unanime désir de tous ces hommes assemblés (Grecs, Roumains, Serbes, Bulgares, Arméniens, etc.), est d'ailleurs très précis et se traduit par deux articles des statuts de cette Ligue pour la Confédération balkanique que préside notre ami P. Argyriadès.

Art. 2. — Le but de la Ligue est de poursuivre la réalisation d'une Confédération de tous les peuples de l'Europe Orientale et de l'Asie Mineure.

Art. 3. — Ces peuples s'énumèrent ainsi : 1° la Grèce avec l'île de Candie ; 2° la Serbie avec la Bosnie herzégovine ; 3° la Bulgarie ; 4° la Roumanie ; 5° le Monténégro ; 6° la Macédoine et l'Albanie qui formeraient un état libre et fédératif ; 7° la Thrace avec Constantinople comme ville libre et siège des délégués des Etats confédérés ; 8° l'Arménie et l'Asie Mineure avec les îles de son littoral.

*
* *

La conférence est présidée par Magalhaës Lima, l'éminent socialiste portugais, directeur du *Seculo*, de Lisbonne, l'auteur d'un beau livre sur la « Fédération ibérique ». A ses côtés prennent place MM. Em. Arnaud, président de la Ligue pour la Paix et la Liberté, M. de Hérédia, P. Argyriadès, Louis Macon et D. Papasouglou.

M. Magalhaës Lima, en ouvrant la séance, s'excuse d'être obligé à se borner aux généralités, manquant, affirme-t-il, d'aisance à s'exprimer en français. Et vraiment sa précision l'a démenti.

« C'est dans la fédération, a-t-il dit, que réside le vrai fondement de la paix. Peuples fédérés équivaut à peuples solidaires. Dans les sociétés modernes, il y a deux sortes de guerres : la guerre de l'homme contre l'homme, due à l'exploitation capitaliste et la guerre des peuples contre les peuples, due à la fureur militariste. Pour supprimer la guerre de l'homme contre l'homme, il faut solidariser les travailleurs; pour supprimer la guerre des peuples contre les peuples, il faut solidariser les nations.

« C'est pourquoi j'ai toujours réclamé dans mon pays la fédération ibérique.....

« La fédération c'est la République perfectionnée, élargie, étendue. Être républicain et socialiste et n'être pas fédéraliste, c'est une contradiction, une absurdité. La fédération est une idée essentiellement républicaine et socialiste et voilà pourquoi je n'ai jamais pu concevoir un républicain ou un socialiste qui ne fût, en même temps, un fédéraliste convaincu.

« Dans nos temps, on parle beaucoup de la fraternité. Seulement, on la pratique très peu. L'idée fédéraliste n'est autre chose, au fond, que l'expression de la fraternité humaine, et la fraternité, dans le sens large et élevé du mot, exclut toute idée étroite, égoïste, sectaire, chauvine..... »

Après avoir cité l'exemple des États-Unis et de la Suisse, l'orateur montre au Brésil les résultats du fédéralisme :

« Les divers États, dit-il, ont augmenté leurs revenus. Certains même, comme ceux de Minas et de Espirito Santo, ont fait ce que le gouvernement de l'Union n'aurait pu faire : ils ont contracté des emprunts à l'étranger, à Londres et à Paris, parfaitement garantis.

« Encore un autre fait digne d'être remarqué : la révolution de Rio ne s'est pas fait sentir dans les autres États de l'Union, à l'exception de Rio Grande où la révolte avait déjà éclaté.

« C'est cette *unité dans la variété*, cette *autonomie dans la solidarité*, qui caractérise toutes les fédérations.

« La décentralisation des revenus a produit une renaissance de la vie municipale.

« Nous en avons un exemple frappant dans la commune de Juiz de Tora (État de Minas). Elle avait, sous la monarchie, un budget de quarante contos de reis. Avec le système fédératif, ce budget a décuplé dans l'espace de quatre ans. Aujourd'hui cette commune a un revenu supérieur à six cents contos.

« Avec les revenus, on a décentralisé aussi les services publics. L'instruction primaire, l'hygiène, les voies de communication y ont gagné beaucoup. Nous n'avons pas de statistique, mais nous pouvons affirmer que, dans les États les plus avancés, « le nombre des écoles a doublé ».

M. Lima, après avoir indiqué certains symptômes fédéralistes qui se manifestent dans divers pays, notamment en Australie et en Italie, cite à l'appui de sa thèse l'opinion du docteur Letourneau et de M. Novicow; il termine enfin, au milieu des applaudissements, en s'écriant, au nom de l'assistance :

« Nous émettons des vœux sincères et ardents pour le fédéralisme, cet idéal de paix et de justice entre les hommes ! »

P. Argyriadès se lève ensuite et, avec une grande netteté, fait l'historique de l'idée d'une confédération balkanique, dans le discours suivant qui est à la fois un programme et un document :

Mesdames et Messieurs,

L'idée d'une confédération des diverses contrées composant autrefois — et certaines encore aujourd'hui — l'Empire ottoman, n'appartient pas à la Ligue qui a organisé la conférence de ce soir. Elle était déjà vivante dans l'esprit de tous les hommes politiques et de tous les publicistes qui se sont occupés de la question d'Orient.

C'est que la solution de la question d'Orient par une confédération s'impose à tout esprit éclairé : on ne peut trouver une solution plus logique, plus politique et plus favorable à la paix européenne.

Cette solution a été proposée dès la naissance de cette épineuse question d'Orient qui a été fertile en révolutions et en guerres dévastatrices.

C'est d'abord Rigas Feraios, le Tyrtée de la révolution grecque, qui la prêche dans ses chants enflammés. Ce martyr de la liberté, imbu des idées de la Révolution française et abhorrant la tyrannie des sultans, exhortait à la révolte contre leur oppression, non seulement les Grecs, les Roumains, les Serbes, les Bulgares, les Monténégrins, les Macédoniens, mais aussi les Turcs, les engageant à s'affranchir de la tyrannie absolue et dégradante qu'ils subissaient et de s'entendre, pour vivre, en frères libres et fédérés.

Depuis, le grain a germé et les publicistes les plus renommés, les écrivains les plus désintéressés ont préconisé l'idée d'une confédération balkanique. Nous pouvons citer, parmi les plus connus, des publicistes européens : Michelet, Louis Blanc, Quinet, Lamartine, Saint-Marc de Girardin, Cattaneo, Garibaldi, Charles Lemonnier, Victor Hugo, Gambetta, le général Turr, notre éminent président Magalhaẽs Lima, Émile Arnaud, etc..

Puisque nous parlons du général Turr, qu'il nous permette de citer quelques phrases de l'article qu'il a publié en 1877 dans la *Revue des Deux-Mondes* en faveur d'une confédération balkanique et qui nt grande sensation :

« En allant du Danube vers l'Archipel, ayant la mer Noire d'un côté, la Drina et l'Unna de l'autre, nous rencontrons, outre les Osmanlis, trois peuples distincts, ayant chacun leur langue, leurs mœurs, leur histoire, leurs tendances politiques et sociales. Ces trois groupes sont les Slaves, les Grecs et les Albanais. Les Slaves, composés des Serbes bosniaques, des Herzégoviniens et des Bulgares, au nombre de plus de sept millions, forment une masse compacte qui aspire sans cesse à l'indépendance, penchant, pour arriver à son but, tantôt vers la Russsie, tantôt vers l'Autriche. Pour éviter de continuels déchirements, il faut laisser les Slaves de la Turquie se constituer en une confédération indépendante. »

Mais ce ne sont pas seulement ces individualités qui ont préconisé la réalisation de cette confédération. Plusieurs congrès de la Ligue internationale de la Paix et de la Liberté ont apporté à cette grande idée l'appui de leur autorité.

La Ligue internationale de la Paix s'est, en effet, prononcée sur la question d'Orient dans ses congrès de Lausanne (1869), de Genève (1876, 1877 et 1886).

Voici, du reste, en quels termes elle s'est exprimée le 12 septembre 1886 :

La Ligue internationale de la Paix et de la Liberté manquerait à son premier devoir si, dans la crise que traversent en ce moment les jeunes États de la presqu'île balkanienne, elle ne faisait entendre sa voix. Ces États, même ceux que les convoitises des empereurs ne semblent point menacer immédiatement, courent tous les plus grands dangers. A peine délivrés de l'asservissement, les voilà livrés à des intrigues qui mettent en péril leur libre développement aussi bien que la paix de l'Europe. Leur intérêt particulier se confond avec l'intérêt général de tous les peuples. Leur cause est celle de toutes les nations. La Ligue s'adresse donc à l'opinion publique du monde civilisé, aux hommes d'État de tous les pays qui ont une part dans la direction de la politique européenne, aux peuples balkaniens et à leurs souverains, et les conjure d'obvier à ce menaçant état de choses.

Le moyen le plus sûr et le plus efficace de se soustraire aux convoitises malsaines serait celui d'une organisation fédérative sanctionnée par une neutralisation garantie par l'Europe. Tel est l'idéal, tel devrait être le but des efforts des peuples balkaniens et de tous les cabinets soucieux de l'équité.

Comme vous le voyez, d'immenses progrès ont été faits, se font de plus en plus et aujourd'hui deux personnes ne peuvent parler de la question d'Orient et de l'intérêt général qu'elle présente, sans tomber d'accord pour reconnaître que la Confédération est la seule solution de ce grand problème politique.

L'idée de la Confédération est très avancée, même dans les faits. Plusieurs tentatives d'entente ont eu lieu déjà entre différents hommes politiques de la Serbie et de la Grèce, de la Bulgarie et de la Roumanie, etc..., et des comités permanents se sont formés un peu partout : à Athènes, à Bucarest, en Suisse et en Angleterre.

Déjà, en 1873, un comité, dont je faisais partie, s'était constitué dans ce but d'entente. Je fus délégué avec deux amis pour aller demander le patronage de Victor Hugo, Louis Blanc et Gambetta, qui tous étaient très sympathiques à notre idée.

La Confédération s'impose pour plusieurs raisons :

D'abord, c'est par une fédération seulement que les peuples de la péninsule balkanique et de l'Asie Mineure pourront conserver leur indépendance et leur autonomie.

C'est par elle aussi que l'avenir pacifique des peuples peut être garanti, ainsi que l'équilibre européen qui est nécessaire pour tous les progrès politiques et sociaux.

Cette question d'Orient, en effet, ne doit pas être considérée sous son aspect local, il faut surtout l'envisager au point de vue général et européen.

Talleyrand disait déjà à son époque : « le centre de gravité du monde n'est ni sur l'Elbe, ni sur l'Adige, il est là-bas aux frontières de l'Europe sur le Danube. »

Quelles que soient les dispositions de nos hommes politiques actuels et leurs sympathies, ils doivent penser toujours à l'avenir qui peut réserver à leurs pays, non seulement des surprises désagréables, mais de véritables dangers.

Il faut donc que dans l'intérêt même de l'Europe une grande confédération des États du Bosphore se forme, et que tous les États européens prêtent leur concours pour sa réalisation, qui mettra fin à toutes les convoitises et à tous les inconvénients de l'incertitude.

Nous qui venons de fonder une ligue pour poursuivre la réalisation de la Confédération balkanique, nous l'avons fait naturellement dans l'intérêt de toutes les populations qui la composeront et non pour créer une hostilité quelconque contre telle ou telle puissance européenne. Nous voulons d'abord, par notre propagande, faire cesser parmi les populations balkaniques certains préjugés qui les divisent au grand détriment de leurs intérêts politiques, économiques et sociaux, et arriver à créer ensuite une entente salutaire pour donner naissance à la Confédération désirée, basée sur la cordialité et la solidarité de tous, et pouvant se défendre contre toutes espèces d'invasion étrangère, fût-elle persane ou mongole, pour ne pas parler d'autres, et de plus certaines.

Nous ne voulons pas prévoir à priori les ennemis éventuels des populations balkaniques, mais nous voulons qu'il se forme une Confédération inspirée des meilleurs sentiments à l'égard de ses voisins, assez forte cependant pour qu'aucun ambitieux conquérant ne puisse en avoir raison.

Deux obstacles existent aujourd'hui pour que la grande Confédération des Balkans ait lieu sans difficulté. C'est d'abord l'hégémonie des sultans, puis la question macédonienne.

Or, ces deux obstacles sont appelés à disparaître à bref délai.

En effet, la fin du régime absolutiste des Turcs n'est plus qu'une question de temps. Avec nous ou sans nous, ce régime croulera fatalement. Il ne nous reste qu'à activer sa chute par notre propagande.

« Les Turcs sont campés en Europe », a dit un grand écrivain. Cela est vrai. L'une des contrées les plus belles, les plus fertiles du monde, est devenue leur proie. Un sol d'une fécondité sans exemple, un ciel d'une inaltérable pureté, un large fleuve aux eaux puissantes, une capitale, mise entre l'Europe et l'Asie comme un trait d'union entre les deux plus anciennes civilisations du globe, les clés de cette Méditerranée qui fut le théâtre des plus grandes scènes de l'his-

toire, et qui est le centre du mouvement commercial; sur ce sol, devant ce spectacle, les Turcs se sont accroupis.

Vainement le progrès les a-t-il sollicités au mouvement et à la vie; vainement le monde s'est-il développé autour d'eux ; ils sont restés comme un anachronisme permanent, cantonnés dans l'abrutissement et la barbarie de leurs premiers âges.

Un homme d'esprit disait avec raison que telle est l'indifférence générale du gouvernement turc qu'il attend de voir les autres peuples voyager en ballon pour établir, chez lui, des routes carrossables.

Au point de vue politique, c est le Deux-Décembre en permanence dans l'empire turc, disait le même écrivain. On peut même dire que c'est la Saint-Barthélemy en permanence, car il n'y a pas de pays au monde où soient commises des atrocités aussi infâmes que celles qui viennent d'être perpétrées par les Turcs, il y a quelques jours seulement, par les Turcs en Arménie.

Une lettre venant des chrétiens d'Arménie et qui a paru dans l'*Éclair*, contient en substance les faits suivants :

Des Kurdes ayant volé des bestiaux aux Arméniens, ceux-ci attaquèrent les voleurs, en tuèrent deux et en blessèrent trois. Cette échauffourée fut le prétexte d'un massacre. Des troupes furent envoyées sur les lieux. Le pacha qui les commandait aurait eu un ordre reçu de Constantinople prescrivant l'extermination des Arméniens. Six à dix mille Arméniens auraient péri. Dans un endroit quatre cents femmes, dans un autre deux cents furent violées, puis déchiquetées à coups de baïonnette et de sabre. Des enfants furent empalés ou décapités.

Six cents jeunes filles ayant été chassées dans l'intérieur d'une église y furent violées, puis massacrées. Le sang coulait à flot par la porte de l'église.

Les consuls étrangers font une enquête. Certains soldats turcs eux-mêmes reconnaissent avoir tué une cinquantaine de femmes. De vingt à trente villages ont été détruits.

Des personnes ont été brûlées vives avec de l'huile minérale dans leurs propres maisons.

La tyrannie absolue des Turcs étant un anachronisme et une honte pour la civilisation, les puissances européennes seront forcées d'en finir avec elle et d'établir en Orient un *modus vivendi* qui est la Confédération garantissant et l'autonomie de toutes les populations de ces pays et la paix européenne.

Il y a, ai-je dit, en deuxième lieu, comme obstacle, la question macédonienne qui divise les États chrétiens de la péninsule.

Au point de vue de la variété des populations qui habitent cette contrée, la Macédoine est, en quelque sorte, le portrait en miniature de la péninsule balkanique. Ces populations parlent le grec, le bulgare, le serbe, l'albanais, le roumain, le turc.

Or, tous les gouvernants des différents peuples que représentent ces langues ont des prétentions sur la Macédoine et tous veulent se l'annexer. Aussi est-elle devenue la pomme de discorde de tous ses trop empressés voisins.

Aussi constitue-t-elle un obstacle momentané pour l'entente en vue d'une Confédération.

Mais, heureusement, un parti national macédonien, sans distinction de nationalités, s'est constitué depuis quelque temps. Il poursuit l'autonomie de la Macédoine sous un régime fédératif donnant satisfaction à toutes les nationalités et mettant un terme aux convoitises des États voisins.

Donc, notre Ligue s'est fondée dans le but d'aplanir les difficultés que je viens de vous exposer, par une propagande active, pour créer dans les pays intéressés des courants d'opinion favorables à notre idée de fédération. Cette idée, étant irrésistible par elle-même, ne tardera pas à gagner la majorité des citoyens qui l'imposeront à leurs gouvernants pour la faire entrer dans les faits, dans la réalisation.

J'arrive à la conclusion pour vous mieux préciser notre but :

La Confédération comprendra tous les peuples qui sont actuellement en possession de leur individualité nominale, et ceux auxquels nos succès rendront l'existence et la personnalité, les uns et les autres pouvant s'énumérer ainsi par États distincts et fédérés :

1º Grèce et île de Candie; 2º Bulgarie; 3º Roumanie; 4º Serbie; 5º Bosnie-Herzégovine; 6º Monténégro; 7º Macédoine et Albanie.

La Macédoine, habitée, comme je vous l'ai dit, par des populations d'origines diverses enchevêtrées les unes dans les autres et dont la possession suscite tant de conflits, formerait, avec l'Albanie, un État fédératif, mettant ainsi un terme aux discordes des États qui l'entourent et la convoitent ;

8º La Thrace formerait un autre État, avec Constantinople comme ville libre, où se réuniraient les délégués des États confédérés pour délibérer sur les intérêts généraux de la Confédération; Constantinople, ville libre, c'est là le point principal de notre Confédération, et c'est là aussi, croyons-nous, le plus grand espoir de succès pour notre Confédération, car l'intérêt de tous les gouvernements européens, quelles que soient leurs alliances, est que Constantinople soit un Etat neutre.

Voici, à ce propos, ce que disait Napoléon Ier dans son Mémorial de Saint-Hélène :

> J'eusse pu partager l'Empire turc avec la Russie, il en a été plus d'une fois question entre nous : Constantinople l'a toujours sauvé. Cette capitale était le grand embarras, la vraie pierre d'achoppement. La Russie la voulait, je ne voulais pas l'accorder ; c'est une clé trop précieuse : elle vaut à elle seule un empire ; celui qui la possédera peut gouverner le monde.

9º L'Arménie, dont les intérêts sont solidaires de ceux des provinces de la péninsule balkanique ;

10º Les contrées du littoral de l'Asie Mineure, à l'affranchissement desquelles nul n'a songé encore, et qui formeraient, elles aussi, un État indépendant et adhérent à la Confédération.

L'autonomie de chacun de ces États sera entière ; chacun s'administrera intérieurement à son gré. Mais les intérêts généraux des États confédérés seraient réglés par leurs délégués réunis à Constantinople pour toutes les mesures destinées à assurer le maintien du pacte fédératif, à prévenir ou régler les conflits entre eux, enfin, et surtout, à mettre toutes les forces de la Confédération au service de tout État menacé ou attaqué du dehors dans son indépendance ou dans son intégrité.

L'idée d'une Confédération s'impose donc. Il n'y a pas d'autre moyen de préserver les pays de la péninsule et de faire cesser les inimitiés et les haines absurdes qui y règnent aujourd'hui de peuple à peuple.

Cette idée, propagée dans ces contrées avec énergie et conviction, ne

tardera pas à conquérir tous les cerveaux et tous les cœurs et à devenir, en peu de temps, une réalité inattaquable.

L'instinct de conservation et d'indépendance nous sera d'un précieux secours. Mais il faut qu'une incessante propagande ouvre les yeux des moins clairvoyants. Aussi, nous adressons-nous à tous les hommes intelligents et instruits de tous les pays pour nous aider dans cette tâche.

N'est-ce pas là, d'ailleurs, la tendance générale des esprits? Un immense besoin d'émancipation, de bien-être et de liberté se fait jour de plus en plus. Plusieurs d'entre vous savent mes opinions sur ce point. Je crois que l'humanité est en marche vers le progrès social et l'égalité; j'estime que cette marche sera rapide et triomphera des obstacles. Mais la même méthode, le même point de départ ne sont pas applicables partout. On ne peut pas donner au pays où l'industrialisme n'a pas pénétré les mêmes règles d'émancipation, la même tactique qu'à ceux que dévorent le machinisme et la féodalité industrielle. Tout vient à son moment, à son heure.

Chez les peuples balkaniques, la pensée de l'heure présente, c'est l'abolition des antagonismes nationaux, pour préparer les voies à la fraternité universelle. Assez longtemps l'homme a été l'ennemi de l'homme. Affirmons le principe nouveau. A l'émulation pour la destruction ou l'asservissement des peuples, substituons enfin l'émulation pour le bien-être et la liberté des hommes; c'est le vœu du présent, travaillons tous pour en faire également la prompte réalité de l'avenir.

La parole est ensuite donnée au citoyen Allemane, qui vient exprimer à la cause fédéraliste les sympathies du parti ouvrier socialiste révolutionnaire. « Notre parti, dit-il, est avant tout fédéraliste et décentralisateur. Dans ce pays napoléonien, il est organisé fédérativement... Nous, les socialistes révolutionnaires français, nous déclarons vrai ce qu'affirmait tout à l'heure Magalhaës Lima. On ne peut être socialiste, si l'on n'est pas fédéraliste. L'homme du Midi a-t-il, chez nous, les mêmes aspirations que le picard ? » Et l'orateur termine en engageant les Balkaniens à se réunir en congrès et non plus à Paris, à Genève ou à Londres, mais au cœur même de leur pays, en Macédoine, par exemple, leur manifestation n'en serait que plus éclatante.

Le citoyen Vaillant, député, exprime ensuite de précises formules: « Un peuple ne peut faire abstraction de son indépendance... Comme un organisme, il doit être libre pour vivre ». Et il termine en exprimant ses vœux sincères en faveur de la Confédération balkanique.

Après de chaleureuses paroles de M. Em. Arnaud, au nom de la Ligue de la Paix et de la Liberté, de M. Iskender, président de la société arménienne de Paris, de notre collaboratrice Paule Mink et de M. Louis Macon, Argyriadès donne lecture de nombreuses lettres, témoignages de sympathie venus de tous côtés et dont voici les plus importants :

Cher citoyen Argyriadès,

Je viens de recevoir l'aimable invitation du comité central de la Ligue de la Confédération balkanique que vous présidez à la conférence qui aura lieu ce jeudi 22 novembre. Toutes mes sympathies sont acquises aux entreprises qui ont pour but la fédération libre des peuples. Votre nom, comme président, me sert de garantie que c'est sur la base du socialisme que cette Ligue compte se développer et s'affermir. Aussi, je regrette infiniment que mon âge et ma santé m'empêchent de participer à la conférence de jeudi et je vous prie de transmettre à vos collègues des différentes nations mes vœux chaleureux au nom du socialisme qui unit les travailleurs de tous les peuples.

Agréez, cher citoyen, mes meilleurs souhaits.

PIERRE LAVROFF.

Londres, 10 novembre 1894.

Monsieur,

Vous savez qu'à la fin de mon premier article sur la Confédération balkanique j'avais publiquement et spontanément donné mon adhésion à votre programme. Vous pouvez donc considérer mon journal comme un organe dévoué à la cause.

Je suis certain que tout patriote arménien fait des vœux pour le triomphe de votre croisade.

. . . .

MINAS TCHÉRAZ,
Directeur du journal l'*Arménie*.

Bucarest, le 1894.

Monsieur,

Vous vous êtes mis à la tête d'une bien belle entreprise, celle de travailler à la réalisation d'une Confédération carpatho-balcanique. C'est un rêve que je fais depuis nombre d'années. . . . .
. . . .

V. A. URECHIA,
Sénateur, ancien ministre.

Barcelone, le 22 octobr 1894.

Monsieur le Président,

Je suis bien honoré de la prière d'assister à la grande conférence organisée par votre Ligue avec le concours de la Ligue de la Paix et de la Liberté, et je regrette que mes affaires particulières m'empêchent d'y assister, parce que tout ce qui a pour but les idées fédératives et la paix européenne a ma sympa-

thie. Je crois que si tous les États qui formaient autrefois l'empire ottoman s'organisaient en confédération et si plusieurs autres États unitaires de l'Europe s'organisaient de la même sorte, il ne serait pas difficile d'organiser les États-Unis de l'Europe et de consolider la paix; mais je crois aussi que cette confédération européenne ne pourra pas être une réalité, si elle ne s'organise sur la base de la fédération des régions qui forment les États unitaires moyennant la République, laquelle est la forme politique naturelle à la Confédération, si on veut que celle-ci soit indestructible.

Monsieur, je vous prie d'exprimer ces idées et mes sentiments dévoués à la Ligue de la Confédération balkanique.

J. Vallès y Ribot.

Copenhague, le 27 septembre 1894.

Monsieur,

Mes meilleurs remercîments pour l'invitation du 19 courant.

Je serais heureux de pouvoir prendre part à une conférence pour discuter les moyens de réunir en un seul faisceau les différents peuples d'Orient, si les circonstances me le permettaient.

Mais, malheureusement, je serai empêché par les travaux de notre parlement. C'est la dernière session avant les nouvelles élections à la Chambre dont je suis membre.

Je n'ai pas besoin de vous assurer de mes meilleurs vœux pour le succès de vos travaux. Depuis ma jeunesse, je suis grand partisan de la Confédération scandinave. Je saluerai avec enthousiasme la réalisation d'une Confédération balkanique, d'une Confédération ibérique, etc., étapes sur le chemin qui conduit aux États-Unis d'Europe.

Agréez, Monsieur, l'assurance de mes sentiments bien dévoués.

Fredrik Bayer,

Membre du Parlement danois, président de la commission du bureau international de la paix (Berne).

Maillane (Bouches-du-Rhone).

Monsieur le Président,

Je suis trop loin de Paris pour pouvoir me rendre à votre conférence, mais je vous envoie l'expression de mes vives sympathies pour le but et le succès de votre Ligue fédérale.

Si le progrès n'est pas un mensonge, il doit mettre la liberté, l'autonomie à la portée de tous. Depuis que les baleines ont disparu de la Méditerranée, le grouillement des petits poissons n'y est pas moins intense et la vie, probablement, n'y est que plus joyeuse. Je tiens pour la joie des petits.

Votre bien dévoué,

F. Mistral.

Monsieur le Président,

Je suis flatté de votre aimable invitation à la prochaine conférence pour la Confédération balkanique.

Je fais les souhaits les plus fervents pour que soit atteint le but que vous, Monsieur le Président, et les patriotes des pays balkaniques, vous vous êtes proposé.

Non seulement pour ces pays qui, a cause de leur faiblesse, peuvent toujours être absorbés par les grands États militaires voisins, mais pour n'importe quelle nationalité, je crois que la fédération est le meilleur système. Il peut concilier, comme le prouve la Suisse, ces deux grands intérêts également légitimes, l'autonomie de chaque État dans ses propres intérêts, et la constitution d'une autorité centrale pour la défense des intérêts généraux. Ces derniers aujourd'hui, dans les pays balkaniques, peuvent être seulement régionaux, mais un jour ils pourront se fondre avec ceux de tout notre continent pour faire lien à ces Etats-Unis d'Europe qui furent préconisés chez nous par Cattanio et par Garibaldi, en France par C. Lemonnier et Victor Hugo.

Je regrette d'être empêché par des engagements de toutes espèces d'intervenir en personne à la conférence que vous m'annoncez et à laquelle je souhaite le meilleur succès.

Agréez, Monsieur, l'assurance de toute ma considération.

A vous,

E. Moneta,
Directeur du *Secolo*, de Milan.

Lausanne, 19 novembre 1894.

Mon cher Président,

Absent de Paris, je ne puis que m'associer de loin à la conférence que vous avez organisée pour soutenir l'idée d'une Confédération balkanique, mais je m'y associe de grand cœur.

Je vous écris de Suisse, d'un pays qui fut le berceau de l'idée fédérative et qui lui doit sa force, sa grandeur, sa prospérité. Ce m'est une raison de plus de souhaiter bon succès à l'œuvre que vous entreprenez. Elle seule me paraît de nature a pouvoir donner satisfaction à ce double besoin d'*autonomie* et de *solidarité* qui s'impose aux nations comme aux individus.

Puisse cette question d'Orient, qui a déjà fait couler tant de sang, trouver un commencement de solution juste et pacifique dans l'union fraternelle de vaillants petits peuples qui seront forts le jour où ils auront su se grouper !

Puisse la Confédération balkanique devenir dans l'Est de notre continent, comme la Confédération suisse l'est déjà au centre, un des noyaux de formation de ces *États-Unis d'Europe*, qui sont le rêve grandiose, mais nullement chimérique, de tous les amis de la paix et de l'humanité.

A vous et à votre Ligue mes meilleures sympathies.

Georges Renard,
Professeur à l'Université de Lausanne,
Directeur de la *Revue Socialiste*.

Le manque de place nous oblige à nous restreindre et à citer seulement les noms de Mme Destriché, de MM. René Goblet, Charles Richet, E. Chauvière, Droz, ancien président de la Confédération helvétique, S. de Hérédia, Élie Ducommun, Camille Pelletan, etc., qui, eux aussi, adressèrent des lettres d'adhésion. Des télégrammes apportèrent les sympathies de nombreux groupements.

Outre les lettres et les télégrammes, un certain nombre de mémoires furent déposés, parmi lesquels il nous en faut citer un de M. Z. Milkowski, le distingué publiciste polonais. Ces pages ont été publiées par la REVUE LIBÉRALE INTERNATIONALE, dans son numéro du 16 février dernier.

La conférence s'est terminée par le vote à l'unanimité de l'ordre du jour suivant :

Attendu que la question d'Orient se pose tous les dix ou quinze ans devant le tribunal de la diplomatie européenne;

Qu'elle est un éternel trouble pour la sécurité des Etats et les transactions internationales;

Attendu que cette question est une de celles qui occasionnent les armements monstrueux de notre époque, armements qui absorbent par leurs budgets les forces vives des nations;

Attendu que le gouvernement des sultans en Europe est un anachronisme et une honte pour notre civilisation; que ceci a été encore une fois bien démontré ces jours-ci par les épouvantables massacres commis sur des innocents en Arménie;

Attendu que, dans ces conditions, la solution de la question d'Orient s'impose;

Attendu que la seule solution logique qui s'offre tant au point de vue de l'équité, de l'humanité qu'au point de vue de l'intérêt bien entendu des États européens, est une confédération des peuples de la presqu'île des Balkans et des populations de l'Asie Mineure;

Les citoyens réunis au Grand-Orient de France, dans la conférence internationale du 22 novembre, font appel à la presse des pays balkaniques et à celle de tous les pays, pour répandre l'idée d'une confédération et mener une campagne en faveur de l'affranchissement des peuples qui subissent encore le joug des sultans. Ils profitent de l'occasion pour flétrir les actes de barbarie commis tout récemment par les Turcs sur les Arméniens.

*
* *

Les discours et les lettres en faveur du fédéralisme que nous avons resserrés dans ces pages font un tout trop compact pour qu'il soit possible d'alourdir encore ce compte rendu des développements d'une conclusion.

Nous n'avons voulu d'ailleurs que colliger des documents, fortifier une idée qui nous est chère en lui apportant des appuis. P. L.

Cher citoyen Argyriadès,

Je viens de recevoir l'aimable invitation du comité central de la Ligue de la Confédération balkanique que vous présidez à la conférence qui aura lieu ce jeudi 22 novembre. Toutes mes sympathies sont acquises aux entreprises qui ont pour but la fédération libre des peuples. Votre nom, comme président, me sert de garantie que c'est sur la base du socialisme que cette Ligue compte se développer et s'affermir. Aussi, je regrette infiniment que mon âge et ma santé m'empêchent de participer à la conférence de jeudi et je vous prie de transmettre à vos collègues des différentes nations mes vœux chaleureux au nom du socialisme qui unit les travailleurs de tous les peuples.

Agréez, cher citoyen, mes meilleurs souhaits.

PIERRE LAVROFF.

Londres, 10 novembre 1894.

Monsieur,

Vous savez qu'à la fin de mon premier article sur la Confédération balkanique j'avais publiquement et spontanément donné mon adhésion à votre programme. Vous pouvez donc considérer mon journal comme un organe dévoué à la cause.

Je suis certain que tout patriote arménien fait des vœux pour le triomphe de votre croisade.

. . . .

MINAS TCHÉRAZ,
Directeur du journal l'*Arménie*.

Bucarest, le 1894.

Monsieur,

Vous vous êtes mis à la tête d'une bien belle entreprise, celle de travailler à la réalisation d'une Confédération carpatho-balcanique. C'est un rêve que je fais depuis nombre d'années. . . . .

V. A. URECHIA,
Sénateur, ancien ministre.

Barcelone, le 22 octobr 1894.

Monsieur le Président,

Je suis bien honoré de la prière d'assister à la grande conférence organisée par votre Ligue avec le concours de la Ligue de la Paix et de la Liberté, et je regrette que mes affaires particulières m'empêchent d'y assister, parce que tout ce qui a pour but les idées fédératives et la paix européenne a ma sympa-

thie. Je crois que si tous les États qui formaient autrefois l'empire ottoman s'organisaient en confédération et si plusieurs autres États unitaires de l'Europe s'organisaient de la même sorte, il ne serait pas difficile d'organiser les États-Unis de l'Europe et de consolider la paix; mais je crois aussi que cette confédération européenne ne pourra pas être une réalité, si elle ne s'organise sur la base de la fédération des régions qui forment les États unitaires moyennant la République, laquelle est la forme politique naturelle à la Confédération, si on veut que celle-ci soit indestructible.

Monsieur, je vous prie d'exprimer ces idées et mes sentiments dévoués à la Ligue de la Confédération balkanique.

J. Vallès y Ribot.

Copenhague, le 27 septembre 1894.

Monsieur,

Mes meilleurs remercîments pour l'invitation du 19 courant.

Je serais heureux de pouvoir prendre part à une conférence pour discuter les moyens de réunir en un seul faisceau les différents peuples d'Orient, si les circonstances me le permettaient.

Mais, malheureusement, je serai empêché par les travaux de notre parlement. C'est la dernière session avant les nouvelles élections à la Chambre dont je suis membre.

Je n'ai pas besoin de vous assurer de mes meilleurs vœux pour le succès de vos travaux. Depuis ma jeunesse, je suis grand partisan de la Confédération scandinave. Je saluerai avec enthousiasme la réalisation d'une Confédération balkanique, d'une Confédération ibérique, etc., étapes sur le chemin qui conduit aux États-Unis d'Europe.

Agréez, Monsieur, l'assurance de mes sentiments bien dévoués.

Fredrik Bayer,

Membre du Parlement danois, président de la commission du bureau international de la paix (Berne).

Maillane (Bouches-du-Rhone).

Monsieur le Président,

Je suis trop loin de Paris pour pouvoir me rendre à votre conférence, mais je vous envoie l'expression de mes vives sympathies pour le but et le succès de votre Ligue fédérale.

Si le progrès n'est pas un mensonge, il doit mettre la liberté, l'autonomie à la portée de tous. Depuis que les baleines ont disparu de la Méditerranée, le grouillement des petits poissons n'y est pas moins intense et la vie, probablement, n'y est que plus joyeuse. Je tiens pour la joie des petits.

Votre bien dévoué,

F. Mistral.

Monsieur le Président,

Je suis flatté de votre aimable invitation à la prochaine conférence pour la Confédération balkanique.

Je fais les souhaits les plus fervents pour que soit atteint le but que vous, Monsieur le Président, et les patriotes des pays balkaniques, vous vous êtes proposé.

Non seulement pour ces pays qui, a cause de leur faiblesse, peuvent toujours être absorbés par les grands États militaires voisins, mais pour n'importe quelle nationalité, je crois que la fédération est le meilleur système. Il peut concilier, comme le prouve la Suisse, ces deux grands intérêts également légitimes, l'autonomie de chaque État dans ses propres intérêts, et la constitution d'une autorité centrale pour la défense des intérêts généraux. Ces derniers aujourd'hui, dans les pays balkaniques, peuvent être seulement régionaux, mais un jour ils pourront se fondre avec ceux de tout notre continent pour faire lien à ces Etats-Unis d'Europe qui furent préconisés chez nous par Cattanio et par Garibaldi, en France par C. Lemonnier et Victor Hugo.

Je regrette d'être empêché par des engagements de toutes espèces d'intervenir en personne à la conférence que vous m'annoncez et à laquelle je souhaite le meilleur succès.

Agréez, Monsieur, l'assurance de toute ma considération.

A vous,

E. MONETA,
Directeur du *Secolo,* de Milan.

Lausanne, 19 novembre 1894.

Mon cher Président,

Absent de Paris, je ne puis que m'associer de loin à la conférence que vous avez organisée pour soutenir l'idée d'une Confédération balkanique, mais je m'y associe de grand cœur.

Je vous écris de Suisse, d'un pays qui fut le berceau de l'idée fédérative et qui lui doit sa force, sa grandeur, sa prospérité. Ce m'est une raison de plus de souhaiter bon succès à l'œuvre que vous entreprenez. Elle seule me paraît de nature a pouvoir donner satisfaction à ce double besoin d'*autonomie* et de *solidarité* qui s'impose aux nations comme aux individus.

Puisse cette question d'Orient, qui a déjà fait couler tant de sang, trouver un commencement de solution juste et pacifique dans l'union fraternelle de vaillants petits peuples qui seront forts le jour où ils auront su se grouper !

Puisse la Confédération balkanique devenir dans l'Est de notre continent, comme la Confédération suisse l'est déjà au centre, un des noyaux de formation de ces *États-Unis d'Europe*, qui sont le rêve grandiose, mais nullement chimérique, de tous les amis de la paix et de l'humanité.

A vous et à votre Ligue mes meilleures sympathies.

GEORGES RENARD,
Professeur à l'Université de Lausanne,
Directeur de la *Revue Socialiste.*

Le manque de place nous oblige à nous restreindre et à citer seulement les noms de Mme Destriché, de MM. René Goblet, Charles Richet, E. Chauvière, Droz, ancien président de la Confédération helvétique, S. de Hérédia, Élie Ducommun, Camille Pelletan, etc., qui, eux aussi, adressèrent des lettres d'adhésion. Des télégrammes apportèrent les sympathies de nombreux groupements.

Outre les lettres et les télégrammes, un certain nombre de mémoires furent déposés, parmi lesquels il nous en faut citer un de M. Z. Milkowski, le distingué publiciste polonais. Ces pages ont été publiées par la REVUE LIBÉRALE INTERNATIONALE, dans son numéro du 16 février dernier.

La conférence s'est terminée par le vote à l'unanimité de l'ordre du jour suivant :

Attendu que la question d'Orient se pose tous les dix ou quinze ans devant le tribunal de la diplomatie européenne;

Qu'elle est un éternel trouble pour la sécurité des Etats et les transactions internationales;

Attendu que cette question est une de celles qui occasionnent les armements monstrueux de notre époque, armements qui absorbent par leurs budgets les forces vives des nations;

Attendu que le gouvernement des sultans en Europe est un anachronisme et une honte pour notre civilisation; que ceci a été encore une fois bien démontré ces jours-ci par les épouvantables massacres commis sur des innocents en Arménie;

Attendu que, dans ces conditions, la solution de la question d'Orient s'impose;

Attendu que la seule solution logique qui s'offre tant au point de vue de l'équité, de l'humanité qu'au point de vue de l'intérêt bien entendu des États européens, est une confédération des peuples de la presqu'île des Balkans et des populations de l'Asie Mineure;

Les citoyens réunis au Grand-Orient de France, dans la conférence internationale du 22 novembre, font appel à la presse des pays balkaniques et à celle de tous les pays, pour répandre l'idée d'une confédération et mener une campagne en faveur de l'affranchissement des peuples qui subissent encore le joug des sultans. Ils profitent de l'occasion pour flétrir les actes de barbarie commis tout récemment par les Turcs sur les Arméniens.

* * *

Les discours et les lettres en faveur du fédéralisme que nous avons resserrés dans ces pages font un tout trop compact pour qu'il soit possible d'alourdir encore ce compte rendu des développements d'une conclusion.

Nous n'avons voulu d'ailleurs que colliger des documents, fortifier une idée qui nous est chère en lui apportant des appuis. P. L.

LA MACÉDOINE

On a beaucoup parlé de la Macédoine en l'année 1895 à cause du mouvement insurrectionnel qui s'y est produit.

Nous croyons utile de donner une description rapide et quelques courtes indications sur cette merveilleuse contrée qui est très peu connue et qui attira chez elle, par la beauté exceptionnelle de ses sites et par la fertilité de son sol, tant de peuples différents.

La Macédoine actuelle est une des provinces européennes de l'Empire Turc. Elle est bornée au sud par l'Epire, la Thessalie et la Méditerranée ; à l'est, par la Thrace et la Méditerranée ; au nord, par le Mont Haemus, la Bulgarie et la Serbie, et à l'ouest par l'Albanie.

La Macédoine, par sa situation exceptionnelle et la beauté de sa nature, est appelée, nous en sommes certains, à devenir le jardin de l'Europe orientale, comme la Suisse et le Tyrol le sont pour l'Europe occidentale.

Quoique dans des proportions moindres, la Macédoine rappelle beaucoup la Suisse par ses montagnes, ses lacs et ses vallées. Elle n'a ni le Mont Blanc ni la Jungfrau, mais sur son sol s'élève le Mont Olympe, résidence des Dieux (1). Et certes les Dieux ne pouvaient choisir meilleure demeure. Le ciel y est plus pur et plus suave que partout ailleurs, et l'air embaumé

---

(1) L'Olympe : Environné des plus douces couleurs, il élève majestueusement ses croupes arrondies au milieu d'un effet suave de lumière, en laissant apercevoir à travers ses

et vivifiant de ses délicieuses côtes et vallées fleuries se mêle à la brise caressante et bienfaisante de la Méditerranée.

C'est que la Macédoine, tout en étant belle par ses sites variés et pittoresques comme la Suisse, a de plus que celle-ci : la Mer. Et quelle mer ? Ce merveilleux coin de l'Archipel grec qui n'a pas son pareil au monde. Les montagnes de la Macédoine, côté sud, sont couvertes de peupliers, de platanes, de frênes, de pins et de sapins d'une beauté surprenante. Les rochers sont parfois tapissés d'une espèce de lierre *sui generis*, et les arbres ornés de plantes qui serpentent autour de leur tronc, s'entrelacent dans leurs branches et tombent en festons et en guirlandes. Enfin, tout présente en ce beau pays la décoration la plus riante. De tous côtés, l'œil semble respirer la fraîcheur et le corps recevoir un nouveau ressort de vie !

Nature belle et féérique, lieux divins et enchanteurs ! C'est encore là, dans la province de la Pierie, sur le versant du mont Olympe, que les muses avaient choisi leur demeure favorite, en dehors du Parnasse et de l'Helicon, et c'est bien dans les villes de la Macédoine qu'elles étaient le plus fêtées et honorées.

N'est-ce pas aussi dans cette contrée que résidait le fils de la Muse Caliope, l'artiste incomparable, le charmeur divin : Orphée, qui par les accents merveilleux de ses chants, par les sons et accords harmonieux de sa lyre, domptait, disent les poètes, les bêtes féroces et les ouragans et attirait sur ses pas les bois et les rochers !

La Macédoine est donc merveilleusement dotée par la nature. La variété de ses paysages est plus grande et plus gracieuse qu'en Suisse. Le climat y est plus chaud et l'atmosphère plus embaumée.

Partout jaillissent des sources formant des ruisseaux, des rivières et des fleuves, qui sillonnent partout le pays. Tout cela joint aux lacs entourés de forêts, de vignes, de lauriers et de bosquets naturels charmants, forment la plus extraordinairement belle des contrées.

Il y a des lacs qui se trouvent sur les plateaux des montagnes, à une altitude de 1,500 à 2,000 mètres au-dessus du niveau de la mer (1), lacs dont les eaux cristallines s'engouffrent dans des trous béants, dont on ne connaît pas encore les aboutissants.

Cette description se rapporte aux provinces de la Macédoine qui confinent au Mont Olympe et à la Thessalie.

Qu'on nous permette maintenant de citer Ernest Renan pour la partie la moins belle cependant de la Macédoine, la partie de l'Est, celle qui confine à la Thrace et au Mont Haemus. Voici ce qu'il dit de Philippi ville près d'Amphipolis : « Tout indique des habitudes honnêtes, sérieuses et douces. On se sent dans un milieu analogue à celui où naquit la poésie agronomique et sentimentale de Virgile. La plaine toujours verdoyante, offre des cultures variées de légumes et de fleurs ! D'admirables sources jaillissant du pays de la montagne de marbre doré qui couronne la ville, répandent la richesse, l'ombrage et la fraîcheur. Des massifs de peupliers, de saules, de figuiers, de cerisiers, de vignes sauvages, exhalent l'odeur la plus suave, dissimulent les ruisseaux qui coulent de toutes parts. Ailleurs, des prairies

---

coupoles, au lieu des glaciers éternels du Mont Blanc, des traces de verdure qui appellent les pasteurs dans ses retraites délicieuses que l'été embellit des fleurs alpines. (Pouqueville. (*Voyage de la Grèce*).

(1) Au Mont *Peristeri*, par exemple.

inondées ou couvertes de grands roseaux, montrent des troupeaux de buffles à l'œil blanc mat, aux cornes énormes, la tête seule hors de l'eau, tandis que des abeilles et des essaims de papillons noirs et bleus, tourbillonnent sur les fleurs.

Le Pangée, avec ses sommets majestueux, couverts de neige jusqu'au mois de juin, s'avance comme pour rejoindre la ville à travers les marais. De belles lignes de montagnes terminent l'horizon de tous les autres côtés, ne laissant qu'une ouverture par laquelle le ciel fuit et laisse pressentir dans un lointain clair, le bassin de Strymon.... » Et sur Aulon d'Aretuse, du côté de la péninsule Chalcidique : « Déchirure profonde, sorte de Bosphore taillé à pic, qui sert d'émissoire aux eaux des lacs intérieurs vers la mer, à côté du tombeau d'Euripide. La beauté des arbres, la fraîcheur de l'air, la rapidité des eaux, la vigueur des fougères et des arbustes de toute sorte, rappellent un site de la Grande Chartreuse ou du Grésivaudan. »

Et puisque nous citons Renan, voyons un peu ce qu'il dit sur les races et les hommes du merveilleux pays qui nous occupe :

« Peu de pays au monde étaient plus purs en fait de race, que ces contrées entre l'Haemus et la Méditerranée. Des rameaux divers, il est vrai, mais tous très authentiques de la famille Indo-Européenne, s'y étaient superposés. Si l'on excepte quelques influences phéniciennes, venant de Thasos et de Samothrace, presque rien d'étranger n'avait pénétré dans l'intérieur. La Thrase, en grande partie celtique, était restée fidèle à la vie aryenne. Quant à la Macédoine, c'était peut-être la région la plus honnête, la plus sérieuse, la plus saine du monde antique.

Ses habitants rappellent les barons germains, braves, rudes, fiers et fideles. S'ils ne réalisent qu'un moment ce que les Romains surent fonder d'une manière durable, ils eurent du moins l'honneur de survivre à leurs tentatives. Le petit royaume de Macédoine, sans factions ni séditions, avec sa bonne administration intérieure, fut la plus solide nationalité que les Romains eurent à combattre en Orient.

Sous les Romains, la Macédoine resta un sol digne et pur. Elle fournit à Brutus deux excellentes légions. On ne vit pas les Macédoniens comme les Syriens, les Egyptiens, les Asiates, accourir à Rome pour s'enrichir du fruit de leurs mauvaises pratiques. Malgré les terribles substitutions de races qui suivirent, on peut dire que la Macédoine a encore conservé le même caractère. C'est un pays placé dans les conditions normales de la vie européenne, boisé, fertile, arrosé par de grands cours d'eau, ayant des sources intérieures de richesses.

La Macédoine ressemblera un jour à la Suisse et au sud de l'Allemagne. Les villages sont des touffes d'arbres gigantesques. Elle a tout ce qu'il faut pour devenir un pays de grande culture et de grande industrie. Ces plaines vastes, de riches montagnes, des prairies vertes, de larges aspects. Triste et grave, le paysan Macédonien n'a rien de la vantardise et de la légèreté du paysan hellène. Les femmes, belles et chastes, travaillent aux champs comme les hommes. On dirait un peuple de paysans protestants ; c'est une bonne et forte race, laborieuse, sédentaire, aimant son pays, pleine d'avenir. »

Voilà quelle incomparable contrée est laissée entre les mains des Turcs et quel fier peuple est forcé par la diplomatie de gémir sous leur joug !

Est-ce que la Macédoine, cette patrie des deux plus hautes personnalités

du monde antique : Aristote et Alexandre le Grand (1) ne devrait pas — elle qui a conquis le monde — reconquérir son indépendance et son autonomie ?

Si une administration macédonienne autonome s'occupait de ce pays pendant dix ans seulement elle offrirait au Monde le Paradis Terrestre !

Pour les touristes ce sera une révélation des plus surprenantes et des plus agréables et pour les surmenés de la vie un lieu de repos et de reconfort.

La Macédoine doit avoir environ deux millions cinq cent mille habitants — car on ne sait pas au juste, les Turcs n'ayant jamais eu la curiosité de faire un recensement — parlant le grec, le bulgare, le serbe, l'albanais, le roumain, etc. Comme on le voit, ce pays est composé de nationalités différentes. On ne sait pas au juste si c'est l'élément grec ou l'élément bulgare qui domine par le nombre — car les Serbes et les Roumains viennent après — ; en tout cas aucun ne surpasse en nombre à lui tout seul, les trois autres unis.

La péninsule Chalcidique, le côté de la Thessalie ainsi que tout le littoral méditerranéen est habité par des Grecs ; la capitale actuelle Salonique est une ville grecque, ainsi, d'ailleurs, qu'un grand nombre des grandes villes de l'intérieur du pays. Telles sont Allassona, Cozani, Sialista, Verria, Kessaria, Kastoria, Kaliari, Néaousta, Serrès, Melenik, etc., etc. Dans le Nord, les éléments Bulgares et Serbes dominent. Les bourgs roumains sont perchés sur les hauts plateaux des montagnes et dominent les gorges et les défilés. Mais l'élément roumain est le plus faible en nombre.

Il y a ceci à remarquer qui est très important au point de vue de la solution de la question Macédonienne, que tous ces éléments différents sont entremêlés dans tout le pays et on ne peut pas dire que telle province toute entière soit habitée par un seul de ces éléments. Les nationalités sont enchevêtrées les unes dans les autres dans toutes les provinces, d'où impossibilité de partage des provinces macédoniennes et oppression fatale pour les autres éléments si l'un des petits états qui se les disputent, Grèce, Bulgarie ou Serbie s'emparaient de tout le pays à l exclusion des autres.

Ce renseignement nous mène à dire que les petits états Grec, Bulgare et Serbe se disputent la possession de la Macédoine, se prévalant de toutes espèces de raisons chauvines et historiques, inventées à l'appui de leurs intérêts, ne s'apercevant pas que s'il fallait se baser sur les raisons historiques, c'est plutôt la Macédoine qui serait en droit de posséder toutes les contrées qui veulent son absorption, car c'est elle seule qui les a autrefois conquises et possédées.

Mais ces arguments, quels qu'ils soient, sont surannés et absurdes pour l'état actuel de nos idées. Ce qu'il faut chercher dans cette question, c'est le moyen de donner satisfaction aux braves populations macédoniennes de toutes les nationalités. Or cette solution ne se trouve équitable ni dans le partage de la Macédoine, ce qui serait en outre dommage pour une telle

(1) Δύο μέχρι τοῦ Πλουτάρχου διεφύλαξεν ὁ χρόνος,
Δύο ἕδρας μαρμαρίνας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Στρυμόνος.
Επεκάθησαν εἰς ταύτας, λαξευτάς ἐκ τῆς Πεντέλης,
Ο' Ἀλέξανδρος ἀκούων, λέγων ὁ Ἀριστοτέλης...
Ποῖοι ἄνδρες!.. Ο' εἷς τούτων ἔθεσεν τό τελευταῖον
Ορίον τῆς διανοίας,
Καί ὁ ἕτερος τά φῶτα καί τοὺς νόμους των ἀρχαίων
Ἔφερεν εἰς τάς ἐσχάτας χώρας τῆς χρυσῆς Ἀσίας.
Alexandre Soutsos.

contrée, ni dans sa possession par l'un des Etats de ceux qui la convoitent, ce qui serait injuste, mais dans son indépendance complète et son autonomie absolue, avec un gouvernement fédératif de ses provinces et décentralisation et autonomie communale la plus absolue, afin que les communes puissent agir à leur guise par rapport à l'enseignement et à la langue qu'on voudrait employer dans les écoles.

En un mot qu'on fasse une Suisse orientale en tout pareille à celle de l'Occident, à laquelle la Macédoine ressèmble par tant de côtés.

Le dernier mouvement insurrectionnel a été organisé en Bulgarie et dans l'intérêt de celle-ci. Toutefois certains chefs de l'insurrection visaient, dans leur tentative, à l'indépendance et à l'autonomie de la Macedoine.

Les Macédoniens ne peuvent qu'être reconnaissants envers ceux qui les aideront à s'affranchir. Mais il ne faut pas que l'appui de leurs freres grecs, bulgares ou serbes leur coûte une nouvelle oppression quelconque pas plus grecque que bulgare ou serbe.

Les Bulgares après leur affranchissement du joug turc, trouvèrent mauvaise la manière d'agir de la Russie qui s'apprêtait à transformer la Bulgarie en province russe.

De même les Macédoniens ne veulent pas de ces caresses qui peuvent les étouffer. Ils veulent rester Macédoniens sans autre épithète, gardant pour eux leur belle Macédoine, lui donnant — après l'affranchissement du joug turc — des institutions conformes au progrès politique et social de notre temps et la préparant ainsi plutôt à la fraternisation générale des peuples, que de la laisser comme une pomme de discorde, de haine et de division entre peuples dont les intérêts de conservation et de progrès, appellent la concorde, l'amour et l'union.

Situation de la Turquie

La solution de la question macédonienne par l'indépendance, l'autonomie et le régime fédéraliste s'impose comme la plus équitable. Elle s'impose pour la paix européenne et elle s'impose aussi pour le rapprochement des peuples de la péninsule balkanique voisins de la Macédoine dont l'existence ne sera assurée que par la fondation d'une *confédération* parant aux dangers qui pourraient surgir des puissants ennemis du dehors.

L'état de la Turquie est très précaire et il faudra bien que sous peu la Macédoine ait son indépendance comme l'ont eu la Grèce, la Roumanie, la Serbie et la Bulgarie. Il n'est pas permis qu'un gouvernement aussi arriéré, aussi barbare, continue à opprimer un peuple aussi intéressant et aussi digne d'affranchissement et il n'est pas permis non plus qu'une si belle contrée ne puisse être visitée par personne, infestée qu'elle est par le brigandage lequel nait de l'oppression et de la tyrannie des Turcs.

P. Argyriadès.